

ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΕΣ ΑΝΑΔΑΣΩΣΕΙΣ ΓΙΑ ΖΩΝΤΑΝΑ ΑΓΡΟΤΙΚΑ ΤΟΠΙΑ

Δημιουργώντας θέσεις εργασίας με αναζωογόνηση των Αγροδασικών συστημάτων για την κτηνοτροφία, την γεωργία, την μελισσοκομία και την βιοποικιλότητα στον αγώνα για την αντιμετώπιση της ερημοποίησης, της διάβρωσης και την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή

Μάιος 2021

Το Ευρωπαϊκό Πράσινο Ίδρυμα (Green European Foundation-GEF) και ο εταίρος του έργου FREDA – Die Akademie ευχαριστούν το Πράσινο Ινστιτούτο-Ελλάδα, για αυτή την συνεισφορά του στο έργο.

Έκδοση του Ευρωπαϊκού Πράσινου Ιδρύματος με την υποστήριξη του Πράσινου Ινστιτούτου-Ελλάδα.

Συντονιστής έργου:

Adrián Tóth | Ευρωπαϊκό Πράσινο Ίδρυμα

Αυτό το βιβλίο είναι παράγωγο του έργου «Αποδάσωση και Κλιματική Αλλαγή» και καταθέτει παραδείγματα καλών πρακτικών που συλλέχθηκαν από τρία διαδικτυακά σεμινάρια που οργανώθηκαν από το GEF και το Πράσινο Ινστιτούτο-Ελλάδα και που εστίασαν σε παραγωγικές αναδασώσεις για την κτηνοτροφία, τη μελισσοκομία, την αναψυχή και τη δασοκομία, ως μέσο για την καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής.

Επιμέλεια έκδοσης: **Ρήγας Τσιακίρης, Ηλίας Γιαννίρης, Καλλιόπη Στάρα**

Γραφιστική Επιμέλεια: **Μυρτώ Μήλιου** (mirtomil@yahoo.gr)

Εξώφυλλο: © **Ρήγας Τσιακίρης**

Η αποκλειστικότητα όλων των φωτογραφιών είναι του Ρήγα Τσιακίρη, εκτός εκείνων που βρίσκονται δίπλα στις περιλήψεις των ομιλητών, που ανήκουν στους ομιλητές. Σε όλες τις άλλες περιπτώσεις η αποκλειστικότητα αναγράφεται στις φωτογραφίες.

Επιστημονική Επιτροπή του έργου:

Δρ. Ρήγας Τσιακίρης, Δασολόγος - Περιβαλλοντολόγος
Γιώργος Αμαξίδης, Γεωλόγος M.Sc Περιβαλλοντικής Επιστήμης, ΕΛΚΕΘΕ

Δρ. Ηλίας Γιαννίρης, πολεοδόμος- χωροτάκτης, πρώην επίκουρος καθηγητής Πολυτεχνείου Κρήτης

Δρ. Αιμιλία Δρούγα, Βιολόγος, Γεωλόγος-Ωκεανογράφος, PhD

Δήμητρα Λυμπεροπούλου, Γεωπόνος MSc., Περιφερειακός Σύμβουλος Πελοποννήσου

Άρης Στρατάκος, Γεωπόνος M.Sc

Μπορείτε να παραγγείλετε δωρεάν αντίγραφα αυτής της έκδοσης στέλνοντας ένα μήνυμα ηλεκτρονικού ταχυδρομείου στο info@gef.eu

Αυτή η έκδοση πραγματοποιήθηκε από το Ευρωπαϊκό Πράσινο Ίδρυμα με την υποστήριξη του Πράσινου Ινστιτούτου-Ελλάδα και με τη χρηματοδότηση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου προς το Ευρωπαϊκό Πράσινο Ίδρυμα.

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο δεν φέρει ευθύνη για το περιεχόμενο αυτής της έκδοσης.

Το Ευρωπαϊκό Πράσινο Ίδρυμα (GEF) είναι ένα ίδρυμα Ευρωπαϊκού επιπέδου, με αποστολή να συμβάλει στον ζωντανό ευρωπαϊκό διάλογο και να προωθεί μεγαλύτερη συμμετοχή των πολιτών στις ευρωπαϊκές πολιτικές.

Green European Foundation

Rue du Fossé – 1536 Luxembourg
Brussels Office: Mundo Madou
Avenue des Arts 7-8, 1210 Brussels
phone number +32 2 234 65 70
email info@gef.eu
www.gef.eu

Πράσινο Ινστιτούτο, Ελλάδα

28ης Οκτωβρίου 128, 11257 Αθήνα
Τηλ: (+30) 210 3306301
email: info@greeninstitute.gr

Συνιστώμενη βιβλιογραφική αναφορά:

Τσιακίρης Ρ., Γιαννίρης Η., 2021 (επιμ.). Παραγωγικές αναδασώσεις για ζωντανά αγροτικά τοπία. Δημιουργώντας θέσεις εργασίας με αναζωογόνηση αγροδασικών συστημάτων για την κτηνοτροφία, την γεωργία, την μελισσοκομία και την βιοποικιλότητα, στον αγώνα για την αντιμετώπιση της ερημοποίησης της διάβρωσης και την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή. Συμπεράσματα-προτάσεις και πρακτικά των τριών διαδικτυακών επιστημονικών ημερίδων του Πράσινου Ινστιτούτου, 3, 18 και 30 Μαρτίου 2021, GEF-Πράσινο Ινστιτούτο, Αθήνα, σελ. 65.

ISBN 978-618-81011-7-3

Συμπεράσματα-προτάσεις και
πρακτικά των τριών διαδικτυακών
επιστημονικών (03-18-21/3/2021)
ημερίδων του Πράσινου Ινστιτούτου
για τις παραγωγικές αναδασώσεις

Περιεχόμενα

Χαιρετισμός.....	6
Εισαγωγή.....	8
1^η Διαδικτυακή εκδήλωση.....	10
Δρ. Κώστας Ματζανάς	Αγροδασοπονία στην Ελλάδα: καλά παραδείγματα και προοπτικές 12
Παναγιώτης Σαϊνατούδης	Οι πολίτες αναλαμβάνουν δράση: διασώζοντας ποικιλίες, πρασινίζοντας το τραπέζι και τα χωράφια μας 14
Δρ. Σοφία Γούναρη	Μελισσοκομία και Δασικά Οικοσυστήματα: μια σχέση επ' αμοιτέρω επωφελής 16
Δρ. Νίκος Νικήσιανης	Τοπικές, παραδοσιακές ποικιλίες οπωροφόρων δέντρων και οι δυνατότητες αξιοποίησής τους 18
Δρ. Ελένη Μαλούπα	Αυτοφυή μικρά οπωροφόρα δένδρα και θάμνοι: σύνδεση και ρόλος της εκτός τόπου διατήρησης με τα εμπορικά φυτώρια 20
2^η Διαδικτυακή εκδήλωση.....	22
Δρ. Γιάσογλου Νικόλαος	Σύμβαση για την καταπολέμηση της ερημοποίησης και δημιουργία του πρώτου Εθνικού Στρατηγικού Σχεδίου για την Προσαρμογή στην Κλιματική Αλλαγή 24
Δρ. Πανάγος Παναγιώτης	Τα συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Ελεγκτικού Συνεδρίου στο θέμα της ερημοποίησης 26
Δρ. Χρίστος Τσαντήλας	Έδαφος και Ερημοποίηση. Η περίπτωση της Ελλάδας. 28
Δρ. Διονύσιος Καλύβας	Γεωχωρικές τεχνολογίες στην μελέτη της διάβρωσης και της ερημοποίησης. 30
Δρ. Βασίλης Παπαναστάσης	Αειφορική Λιβαδοπονία ενάντια στην ερημοποίηση: καλές πρακτικές εφαρμογής 32
Δρ. Γιάννης Καζόγλου	Αυτόχθονες φυλές και ερημοποίηση: πώς θα ξανα-πρασινίσουν τα νησιά μας; 34
Δρ. Θεοδώρα Πετανίδου	Αποκατάσταση του τοπίου στο Αιγαίο: το παράδειγμα της Άνδρου μέσω του έργου LIFE TERRACESCAPE 36

3^η Διαδικτυακή εκδήλωση.....	38
Δρ. Αθανάσιος Κίζος	40
Δρ. Ιωάννης Χατζηγεωργίου	42
Δρ. Νικόλαος Δαλέζιος	44
Δρ. Δέσποινα Παϊταρίδου	46
Δρ. Πέρη Κουράκλη	48
Δρ. Πέτρος Κακούρος	50
Δρ. Αιμιλία Δρούγα	52
Σύνοψη συμπερασμάτων και προτάσεις	54

Πατώντας πάνω το εικονίδιο ανοίγει ο σύνδεσμος με την παρουσίαση της εισήγησης των ομιλιτών

Ηλίας Γιαννίρης

Πρόεδρος του Πράσινου Ινστιτούτου

Πρώην επίκουρος καθηγητής του
Πολυτεχνείου Κρήτης

Το Πράσινο Ινστιτούτο έχει ως σκοπό «τη μελέτη, την ανάλυση και τη διάδοση, με κάθε τρόπο, όλων των πτυχών του οικολογικού προβληματισμού και της πολιτικής οικολογίας».

Με το παρόν εγχείρημα των παραγωγικών αναδασώσεων, επιδιώξαμε να συνδέσουμε τα θέματα της μείωσης της βιοποικιλότητας, της αντιμετώπισης της κλιματικής αλλαγής, της απειλής της ερημοποίησης και του φαινομένου της διάβρωσης με τις πραγματικές ανάγκες των χρήσεων γης και των ανθρώπων που ζουν από την πλούσια ελληνική ύπαιθρο.

Προτείναμε στο Ευρωπαϊκό Πράσινο Ινστιτούτο (Green European Foundation) να μας εγκρίνει μια μικρή χρηματοδότηση για αυτό το διεπιστημονικό εγχείρημα. Χαιρόμαστε που αναγνώρισαν την αξία της πρότασής μας.

Είναι συγκινητική η ανταπόκριση σε αυτό το εγχείρημα κορυφαίων πανεπιστημιακών, πρωτοπόρων ερευνητών, υπηρεσιακών παραγόντων, συμβούλων κ.λπ. από διάφορα επιστημονικά πεδία και χώρους, και τους ευχαριστούμε θερμά. Διαισθανόμαστε ότι πιάσαμε το σφυγμό τους, την προσωπική ανάγκη των επιστημόνων να «βγαίνει» η δουλειά τους έξω από τα γραφεία και τα εργαστήρια, σε διεπιστημονικές και διαπανεπιστημιακές προσεγγίσεις και τη συμβολή τους σε έναν κοινό στόχο.

Χαιρόμαστε που καταφέραμε να δώσουμε τη δυνατότητα για συνεύρεση, συνεδρίαση, συζήτηση. Χαιρόμαστε για το ενδιαφέρον που εκδήλωσε η επιστημονική κοινότητα, φοιτητές, επαγγελματίες, παραγωγοί, πολιτικοί, στο εγχείρημά μας για την σύνθεση πολιτικών προτάσεων, κάτω από τη συγκυρία του Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας.

Ήταν αναμενόμενο αυτή η επιστημονική διεργασία να δώσει πολύτιμα συμπεράσματα και αποτελεί άθλο και επιτυχία της επιστημονικής επιτροπής η διαμόρφωση ενός σώματος συνεκτικών εφαρμόσιμων πολιτικών και υλοποιήσιμων προτάσεων και πρακτικών, αρκεί να υπάρξει η κατάλληλη πολιτική βούληση.

Στείλαμε άμεσα, ως συμβολή στη διαβούλευση αυτής της περιόδου τις προτάσεις που προέκυψαν από τις τρεις ημερίδες στους υπουργούς Γεωργίας και Περιβάλλοντος, και τις κοινοποιήσαμε σε υπηρεσιακούς παράγοντες, στα κόμματα, στην επιτροπή περιβάλλοντος της Βουλής, στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

Γνωρίζοντας την αξία και τη χρησιμότητα του *scripta manent*, με αυτό το βιβλίο επιδιώκουμε να αποκρυσταλλώσουμε τη γνωστική διεργασία που έγινε, όχι μόνο για να τιμηθεί η επιστημονική κοινότητα που συνέβαλε, αλλά και για να στηρίξει, ως οδηγός, την παραγωγή κατάλληλων πολιτικών, τις οποίες έχει ανάγκη η εποχή μας.

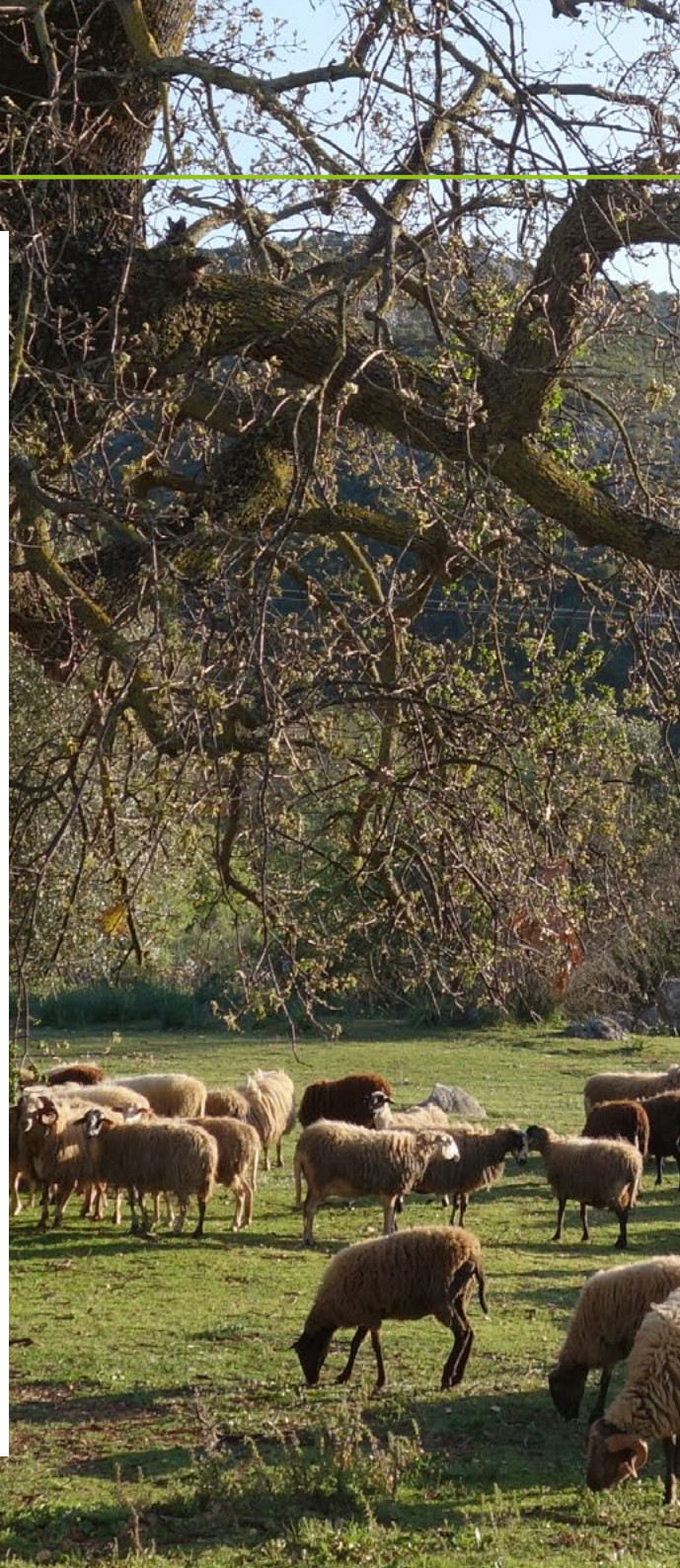
Εισαγωγή

Η χαρουπιά, η αγριελιά, η γκορτσιά, η καστανιά, η καρυδιά, η κερασιά, ο κράταιγος, η κουμαριά και τόσα άλλα «ήμερα και άγρια» δασικά δέντρα των «βουνού και του λόγγου» που επιλέχθηκαν, μπολιάστηκαν, φυτεύτηκαν και φροντίστηκαν από «τους μερακλήδες παλιούς» δημιούργησαν **απαράμιλλης ομορφιάς** αγροδασικά τοπία σε ολόκληρη την νησιωτική και ηπειρωτική Ελλάδα που ταυτίζονται με την ιδιαίτερη φυσιογνωμία κάθε γωνιάς της πατρίδας μας.

Τα **αρχαία και μοναδικά παγκοσμίως** αγροδασικά τοπία της χώρας που αποτελούν ιδιόχειρο έργο δεκάδων γενεών και στήριξαν για αιώνες την τοπική αγροτική οικονομία, δυστυχώς καταρρέουν πλέον μαζικά λόγω οικονομικού μαρασμού και εγκατάλειψης, αποτέλεσμα λανθασμένων εγχώριων και ευρωπαϊκών πολιτικών επιλογών.

Ωστόσο έφτασε επιτέλους η ώρα που **τα αγροδασικά τοπία της Ελλάδας** αναγνωρίζονται από πλειάδα επιστημονικών κλάδων που τα «ξανακαλύπτουν», ως ένα κορυφαίο βιο-φυσικό (αλλά παραγνωρισμένο) κεφάλαιο της βιο-πολιτισμικής κληρονομιάς της πατρίδας μας το οποίο χρειάζεται άμεσα να αναδείξουμε, να προστατεύσουμε, να αποκαταστήσουμε και να επανεντάξουμε στον παραγωγικό ιστό της χώρας. Τα τοπία αυτά αποδεικνύονται μάλιστα ως πρώτη προτεραιότητας **ανάχωμα** για την αποτροπή των επιπτώσεων **των δύο σοβαρότερων κρίσεων** που έρχεται να αντιμετωπίσει παγκοσμίως η σύγχρονη κοινωνία: την κλιματική αλλαγή και την παγκόσμια κρίση βιοποικιλότητας!

Η ανθεκτικότητα των πολυλειτουργικών και πολυπαραγωγικών αγροδασικών τοπίων με τις αμέτρητες εκτάσεις αναβαθμών, τα αρχαιότερα δέντρα της Ευρώπης και τα τόσα διαφορετικά και ιδιαίτερα τοπικά προϊόντα που παράγονται εκεί, απαρτίζοντας ίσως πάνω από το 40% των εκτάσεων της χώρας, φαίνεται ότι αποτελούν ταυτόχρονα μια **κιβωτό για την βιοποικιλότητα**, ενώ είναι τα ανθεκτικότερα στις **κλιματικές αλλαγές** και την **ερημοποίηση** και το κυριότερο, μπορούν να **παράγουν εισόδημα** στηρίζοντας τον καταρρέοντα κοινωνικό ιστό της υπαίθρου, δίνοντας κίνητρα για παραμονή των νέων στις πατρογονικές τους εστίες.

Το **Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας** αποτελεί μια **μοναδική ευκαιρία** να μην ξανακάνει η χώρα μας τα λάθη του παρελθόντος που την οδήγησαν στα γνωστά αδιέξοδα, αλλά να αξιοποιήσει την τοπική επιστημονική γνώση, τις κρυμμένες δημιουργικές δυνάμεις καινοτομίας και την επείγουσα ανάγκη για αποφυγή μιας μαζικής κατάρρευσης του αγροδιατροφικού μας τομέα, υποστηρίζοντας και δίνοντας οικονομικά κίνητρα για **ανάταξη και επαναδημιουργία** των πολυσύνθετων αυτών ανθρωπογενών οικοσυστημάτων.

Οι «**παραγωγικές αναδασώσεις**» σύμφωνα με τις απόψεις της επιστημονικής ομάδας του Ελληνικού Πράσινου Ινστιτούτου είναι το κλειδί **για να συνδέσουμε δημιουργικά** και παραγωγικά την ανάγκη της χώρας για **αναδασώσεις** (reforestations), **δασώσεις** (aforestations) και **φυτεύσεις** (plantations) διασώζοντας **ταυτόχρονα**, όχι μόνο την βιοποικιλότητα της χώρας και της Ευρώπης, αλλά και δίνοντας μεροκάματα και κίνητρα επανεκκίνησης της αγροτικής οικονομίας με παραγωγή μοναδικής ποιότητας τοπικών προϊόντων που είναι το ζητούμενο στην Ελλάδα, ιδιαίτερα μετά την εποχή της πρόσφατης οικονομικής κρίσης.

Πώς μπορεί να γίνει αυτό; Επιλέξαμε και παραθέτουμε στο βιβλίο που κρατάτε στα χέρια σας ή διαβάζετε στις οθόνες σας, τις απόψεις έγκριτων και διεθνώς αναγνωρισμένων Ελλήνων επιστημόνων από πολλά και διαφορετικά επιστημονικά πεδία (δασολόγους, λιβαδοπόνους, γεωπόνους, γεωλόγους κ.α.) καθώς και ειδικών από την κοινωνία των πολιτών που μας καταθέτουν τις εμπειριστατωμένες απόψεις τους συνθέτοντας μια πλήρη εικόνα του εγχειρήματος και κυρίως διατυπώνοντας ρεαλιστικές προτάσεις που μπορούν άμεσα να χρηματοδοτηθούν και να εφαρμοστούν με θεαματικά αναμενόμενα αποτελέσματα.

Ελπίζουμε έτσι να σας κινητοποιήσουμε για δράσεις και να προσθέσουμε και εμείς με τον τρόπο αυτό το επιστημονικό λιθαράκι που έχει ανάγκη η πατρίδα μας, για να διαμορφώσει στιβαρές εθνικές αγροδασικές πολιτικές για την διάσωση, ανάδειξη και αξιοποίηση της μοναδικής βιο-πολιτισμικής κληρονομιάς της Ελλάδας και της Ευρώπης.

Εκ μέρους της επιστημονικής οργανωτικής επιτροπής
Δρ. Ρήγας Τσιακίρης

Προσκεκλημένοι της εκδήλωσης είναι οι

Όνομ/μο

Ειδικότητα

Τίτλος εισήγησης

Δρ. **Κώστας Ματζανάς**

Δασολόγος-Λιβαδοπόνος
Αγροδασικό δίκτυο-ΑΠΘ

Αγροδασοπονία στην Ελλάδα:
καλά παραδείγματα και προοπτικές

Παναγιώτης Σαϊνατούδης

Καλλιεργητής
Ιδρυτής της εναλλακτικής κοινότητας
«Πελίτι»

Οι πολίτες αναλαμβάνουν δράση:
διασώζοντας ποικιλίες, πρασινίζοντας το
τραπέζι και τα χωράφια μας

Δρ. **Σοφία Γούναρη**

Γεωπόνος-Κύρια Ερευνήτρια
Εργ. Μελισσοκομίας, ΙΜΔΟ, ΕΛΓΟ-Δήμητρα

Μελισσοκομία και Δασικά Οικοσυστήματα:
μια σχέση επ' αμφοτέρω επωφελής

Δρ. **Νίκος Νικήσιανης**

Βιολόγος, συνεργάτης του έργου
«Ecovariety» «ΣΥΣΤΑΔΑ Ο.Ε.»

Τοπικές, παραδοσιακές ποικιλίες
οπωροφόρων δέντρων και οι δυνατότητες
αξιοποίησής τους

Δρ. **Ελένη Μαλούπα**

Γεωπόνος, Διευθύντρια Ινστιτούτου
Γενετικής Βελτίωσης και Φυτογενετικών
Πόρων, ΕΛΓΟ-Δήμητρα

Αυτοφυή μικρά οπωροφόρα δένδρα και
θάμνοι: σύνδεση και ρόλος της εκτός τόπου
διατήρησης με τα εμπορικά φυτώρια

Την συζήτηση συντόνισε εκ μέρους της επιστημονικής επιτροπής του Πράσινου Ινστιτούτου
ο Δρ. **Ρήγας Τσιακίρης** Δασολόγος - Περιβαλλοντολόγος

1^η Διαδικτυακή εκδήλωση

Παραγωγικές αναδασώσεις για την μελισσοκομία την κτηνοτροφία και την αναψυχή*

Τετάρτη 3 Μαρτίου 2021

🕒 18:00

*Η εκδήλωση αυτή αποτελεί δράση του υποπρογράμματος: «Ελλάδα: Κλιματική Αλλαγή - ερημοποίηση- διάβρωση και παραγωγικές αναδασώσεις» που είναι μέρος του προγράμματος με τίτλο: «Αποδάσωση και Κλιματική Αλλαγή» (GEF-20-28).

Η εκδήλωση οργανώνεται από το Πράσινο Ευρωπαϊκό Ίδρυμα, με την υποστήριξη του Αυστριακού Οργανισμού FREDA, του Πράσινου Ινστιτούτου και την οικονομική υποστήριξη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου στο Πράσινο Ευρωπαϊκό Ίδρυμα.

Αγροδασοπονία είναι η επιστήμη που ασχολείται με τα αγροδασικά συστήματα

Αγροδασοπονία στην Ελλάδα: καλά παραδείγματα και προοπτικές

Αγροδασοπονία είναι η επιστήμη που ασχολείται με τα αγροδασικά συστήματα. Αγροδασικά ονομάζονται τα συστήματα, που συνδυάζουν δέντρα με γεωργικές καλλιέργειες ή και λιβαδικά φυτά/ζώα στην ίδια επιφάνεια. Η βλάστηση των συστημάτων αυτών είναι πολύ πλούσια και αποτελείται από διάφορα είδη και λειτουργικούς τύπους. Τα δέντρα του ανωρόφου βρίσκονται σε δυναμική ισορροπία με τους θάμνους και τα φυτά του υπορόφου. Τα αγροδασικά συστήματα είναι παραδοσιακή μορφή χρήσης της γης και διαχειρίζονταν από την αρχαιότητα στη χώρα μας. Ανάλογα με τη διαχείριση που ασκείται σε αυτά μπορούν να διακριθούν σε παραδοσιακά και νέα συστήματα. Τα δέντρα των παραδοσιακών συστημάτων είτε είναι δασικά (απομεινάρια παλαιότερων δασικών εκτάσεων) και βρίσκονται διάσπαρτα ή στα όρια του αγρού είτε είναι οπωροφόρα τα οποία φυτεύτηκαν πριν πολλά χρόνια για την παραγωγή καρπών και καυσόξυλων. Στα νέα συστήματα τα δέντρα φυτεύονται για την παραγωγή καρπών και τεχνικής ξυλείας. Τα συστήματα αυτά έχουν οικονομική και περιβαλλοντική αξία. Η οικονομική αφορά την παραγωγή ξύλου και καρπών ενώ η περιβαλλοντική αφορά τη βιοποικιλότητα, τη διατήρηση του τοπίου και την καλύτερη ανακύκλωση των θρεπτικών στοιχείων μέσα στο ίδιο το σύστημα. Τα συστήματα αυτά είναι σταθερότερα από οποιαδήποτε μορφή συμβατικής γεωργίας, ως προς την προστασία του εδάφους, τη βελτίωση του περιβάλλοντος, των βιοτόπων και την άγρια πανίδα, τη διασφάλιση της σταθερότητας και λειτουργικότητας των οικοσυστημάτων αλλά και τη διατήρηση ή και βελτίωση των τοπίων της χώρας μας. Η διατήρηση των αγροδασικών συστημάτων και η δημιουργία νέων κρίνεται επιτακτική για τη διατήρηση της καλής κατάστασης των εδαφών, της βιοποικιλότητας και του τοπίου καθώς και την εξασφάλιση οικονομικής στήριξης του πληθυσμού της υπαίθρου που ασκεί τέτοιες δραστηριότητες.

Το Πελίτι ασχολείται με τη συλλογή, διατήρηση και τη διάδοση των παραδοσιακών ποικιλιών σπόρων από το 1995

Οι πολίτες αναλαμβάνουν δράση: διασώζοντας ποικιλίες, πρασινίζοντας το τραπέζι και τα χωράφια μας

Είναι μεγάλη χαρά και τιμή η πρόσκληση στο συνέδριο «Παραγωγικές αναδασώσεις για την μελισσοκομία, την κτηνοτροφία και την αναψυχή». Είμαι ο Παναγιώτης Σαϊνατούδης ιδρυτής του Πελίτι www.peliti.gr

Το Πελίτι ασχολείται με τη συλλογή, διατήρηση και τη διάδοση των παραδοσιακών ποικιλιών σπόρων από το 1995. Θα ήθελα να μοιραστώ μαζί σας μια ιστορία που συνέβηκε πριν είκοσι χρόνια. Είναι πρώτη φορά που τη μοιράζομαι δημόσια. Είχαμε πάει επίσκεψη στο Παρθένο Δάσος του Φρακτού στον Δήμο Παρανεστίου. Σταματήσαμε στη θέση Πανόραμα για να απολαύσουμε τη θέα στο δάσος. Εκεί στην άκρη του δρόμου είδα άγρια σίκαλη. Εντυπωσιάστηκα, μάζεψα μερικά στάχια.

Με την πρώτη ευκαιρία τα πήγα στο τότε ΕΘΙΑΓΕ στην Τράπεζα Γενετικού Υλικού. Ο κ. Στέλιος Σαμαράς μου είπε ότι δεν υπάρχει άγρια σίκαλη στην Ελλάδα και ότι είναι από κάποιον εγκαταλειμμένο οικισμό.

Έκανα μια αναζήτηση και όντως εκεί κοντά υπάρχει ένας οικισμός που εγκαταλείφτηκε το 1922. Οι μακρινοί κάτοικοι του καλλιεργούσαν σίκαλη, όπως σε όλο τον Ορεινό όγκο της Ροδόπης. Γύρω όμως από τον εγκαταλειμμένο οικισμό υπάρχουν πάρα πολλά οπωροφόρα δέντρα που συνεχίζουν να δίνουν παραγωγή και να αναπαράγονται χωρίς καμία ανθρώπινη φροντίδα.

Αυτά τα δέντρα προσφέρουν τροφή για τις μέλισσες, τις αρκούδες, κ.α. ζώα, σε περαστικούς πεζοπόρους, αυξάνουν τη βιοποικιλότητα της περιοχής κ.λ.π.

Η διατήρηση και η ανάδειξη αυτών των ποικιλιών είναι πολύ σημαντική.

Το Πελίτι το 1999 ξεκίνησε τη Γιορτή Σπόρων του Πελίτι, όπου διανέμουμε δωρεάν παραδοσιακές ποικιλίες σπόρων, λαχανικών, σιτηρών, κ.λ.π. Το 2013 η Γιορτή Σπόρων του Πελίτι χαρακτηρίστηκε ως η μεγαλύτερη Γιορτή ανταλλαγής Σπόρων Παγκοσμίως (Largest Seed Exchange in the World), από την οργάνωση www.seedsavers.net της Αυστραλίας. Από το 2017 οργανώνουμε παράλληλα και την Ολυμπιακή Γιορτή Σπόρων όπου συμμετέχουν άνθρωποι απ' όλο τον πλανήτη. Σας προσκαλούμε να συμμετέχετε στη Γιορτή Σπόρων του Πελίτι.

*Η μελισσοκομία πρέπει να επιστρέψει
στον τόπο που γεννήθηκε*

Μελισσοκομία και Δασικά Οικοσυστήματα: μια σχέση επ' αμοτέρω επωφελής

Η ευζωία της Μελιτόεσσας Μέλισσας και της Μελισσοκομίας, που την «υπηρετεί», με το Δάσος, είναι άρρηκτα «δεμένες». Κανένα σύστημα διαχείρισης, προστασίας ή εκμετάλλευσης, του ενός δεν μπορεί να μην συμπεριλαμβάνει και το άλλο.

Στη χώρα μας ιδιαίτερα, η αξιοποίηση από τις μέλισσες της μελιτοέκκρισης των μελιτογόνων εντόμων των δασικών ειδών, πεύκο, έλατο, δρυς, δίνει σταθερά κάθε χρόνο το 70% περίπου της ετήσιας παραγωγής μελιού. Ενώ η διαβίωση των μελισσιών στο βουνό, σε αντίθεση με τον κάμπο, τους προσφέρει ένα ασφαλές, από φυτοπροστατευτικές ουσίες περιβάλλον, για την ανάπτυξη και τον πολλαπλασιασμό τους, ενισχύοντας ταυτόχρονα την ανθεκτικότητά τους σε ασθένειες και εχθρούς.

Αντίστοιχα η Μέλισσα-Μελισσοκομία μέσω της επικονίασης, αποτελεί ρυθμιστή:

- * της διατήρησης της βιοποικιλότητας, της χλωρίδας και της πανίδας. Οι μέλισσες επικονιάζουν το 65% των φυτών συνολικά και ιδιαίτερα το 86% των δασικών ειδών
- * της παραγωγής φρούτων, καρπών, σπόρων
- * της βελτίωσης της γονιμότητας του εδάφους, μέσω της επιβίωσης των φυτικών ειδών (αγριοτριφύλλα),
- * της βελτίωσης της παραγωγής κρέατος, γάλακτος, ωών, μέσω της παραγωγής ζωοτροφών (σόγια)

Ταυτόχρονα η σχέση του ανθρώπου με την Μέλισσα-Μελισσοκομία τον βοηθά:

- * στην καταπολέμηση της φτώχειας και της ανεργίας. Δίνει στον άνθρωπο χρήματα, τρόφιμα, φάρμακα, προϊόντα που διευκολύνουν την καθημερινότητα (π.χ. κερι)
- * στην ανάπτυξη οικολογικής συνείδησης, στην γνωριμία κι ανάπτυξη σχέσης με το περιβάλλον, στην ανάπτυξη της ικανότητας παρατήρησης
- * στην βελτίωση της ψυχολογίας του και της κοινωνικότητάς του. Του προσφέρει την χαρά της δημιουργίας. Ενδυναμώνει τη θέση του ανθρώπου ως «κομμάτι» ενός συνόλου και όχι «κυρίαρχου»

Η άσκηση της Μελισσοκομίας πρέπει να πάρει τη θέση της στα Διαχειριστικά Σχέδια των Δασικών Οικοσυστημάτων

- * Προγράμματα εκμετάλλευσης μελιτοεκκρίσεων των δασικών ειδών, μελέτη της μελισσοαπόδοσης των ορεινών λιβαδιών
- * Χωροθέτηση περιοχών άσκησης μελισσοκομίας και ιδιαίτερα σε ορεινούς όγκους που δέχονται μεγάλη οικιστική ή άλλη πίεση
- * Συνεργασία μελισσοκομικών φορέων με τα δασαρχεία για αναδασώσεις, διάνοιξη δρόμων, σηματοδότηση, πρόληψη ή/και αντιμετώπιση πυρκαγιών
- * Εκπαίδευση των μελισσοκόμων στις αρχές και στα προαπαιτούμενα άσκησης της Μελισσοκομίας σε δασικές περιοχές

Οι τοπικές ποικιλίες μπορούν να αξιοποιηθούν για καλλιέργεια, αποκατάσταση παραδοσιακών οπωρώνων ή δράσεις αναδάσωσης

Τοπικές, παραδοσιακές ποικιλίες οπωροφόρων δέντρων και οι δυνατότητες αξιοποίησής τους

Το Έργο Ecovariety στοχεύει στη συλλογή, ταυτοποίηση, αξιολόγηση και πιλοτική αξιοποίηση τοπικών, παραδοσιακών ποικιλιών οπωροφόρων δέντρων και αυτοφυών καρποφόρων δέντρων και θάμνων.

Όσον αφορά τις ποικιλίες οπωροφόρων, το έργο εστιάζει την έρευνά του σε ορεινές και ημιορεινές περιοχές της Βόρειας Ελλάδας υψηλής περιβαλλοντικής σημασίας, σε μια προσπάθεια (α) να συμβάλει στη διατήρηση εγκαταλελειμμένων ποικιλιών που χάνονται και (β) να αναδείξει τη διάδραση μεταξύ αγροτικής και φυσικής ποικιλότητας. Ως τώρα, έχουν καταγραφεί πάνω από 1000 δέντρα που ανήκουν σε τοπικές, παραδοσιακές ποικιλίες, κυρίως μηλιάς, αχλαδιάς, κερασιάς, κυδωνιάς και ροδιάς. 200 επιλεγμένες ποικιλίες ταυτοποιούνται γενετικά και αξιολογούνται (καλλιεργητικά χαρακτηριστικά, ανάλυση καρπών). Ποικιλίες που εκτιμήθηκε ότι διαθέτουν δυνητική εμπορική σημασία, αναπαράγονται πιλοτικά από τα δύο συνεργαζόμενα φυτώρια, ενώ θα εκδοθούν ειδικοί καλλιεργητικοί οδηγοί. Οι ποικιλίες αυτές μπορούν να εμπλουτίσουν τους εθνικούς και ευρωπαϊκούς καταλόγους τοπικών ποικιλιών και να αξιοποιηθούν για καλλιέργεια, αποκατάσταση παραδοσιακών οπωρώνων ή δράσεις αναδάσωσης.

Τέλος, το πρόγραμμα θα ενισχύσει τη δικτύωση και την ανταλλαγή εμπειρίας και καλών πρακτικών ανάμεσα στους καλλιεργητές των παραδοσιακών ποικιλιών. Τα αποτελέσματα του έργου είναι ελεύθερα διαθέσιμα στη διαδραστική εφαρμογή – χάρτη (ecovariety.gr).

Τα αυτόχθονα καρποφόρα είδη είναι προσαρμοσμένα στο περιβάλλον της χώρας και παράγουν καρπούς με υψηλή διατροφική αξία

Αυτοφυή μικρά οπωροφόρα δένδρα και θάμνοι: σύνδεση και ρόλος της εκτός τόπου διατήρησης με τα εμπορικά φυτώρια

Το Ινστιτούτο Γενετικής Βελτίωσης και Φυτογενετικών Πόρων (ΙΓΒ&ΦΠ) που υπάγεται στον ΕΛΓΟ ΔΗΜΗΤΡΑ, μέσω της στοχευμένης έρευνας που διεξάγει, παράγει και μεταφέρει γνώση για την ανάπτυξη της φυτικής παραγωγής και την επίλυση επίκαιρων αγροτικών προβλημάτων. Στο ΙΓΒ&ΦΠ ανήκουν η Τράπεζα Διατήρησης Γενετικού Υλικού και ο Βαλκανικός Βοτανικός Κήπος Κρουσσιών.

Ο Βαλκανικός Βοτανικός Κήπος Κρουσσιών (ΒΒΚΚ) βρίσκεται στην Ποντοκερασιά του Νομού Κιλκίς μέσα σε φυλλοβόλα δρυοδάση της οροσειράς των Κρουσσιών. Καταλαμβάνει συνολική έκταση 310 στρεμμάτων.

Το Εργαστήριο προστασίας και Αξιοποίησης Αυτοφυών και Ανθοκομικών Ειδών (ΕΠΑ-ΑΑΕ) βρίσκεται στο αγρόκτημα του ΕΛΓΟ-ΔΗΜΗΤΡΑ στην Θέρμη της Θεσσαλονίκης και στους χώρους του περιλαμβάνονται περισσότερα από 3.000 πλήρως αναγνωρισμένα είδη και υποείδη της ελληνικής χλωρίδας.

Οι μικροί δασικοί καρποί καταναλώνονται παραδοσιακά σε πολλά μέρη της Ελλάδας και μπορούν να αποτελέσουν μοχλό ανάπτυξης ορεινών-ημιορεινών περιοχών. Στο πλαίσιο της εκτός τόπου διατήρησης, αξιολόγησης και αειφορικής αξιοποίησης των αυτόχθονων φυτογενετικών πόρων της Ελλάδος και με σκοπό την ανάπτυξη νέων καλλιεργειών, το υλοποιούμενο ερευνητικό έργο "Eco-Variety" έχει ως αντικείμενο τη συλλογή, τεκμηρίωση, αξιολόγηση και πιλοτική αξιοποίηση τοπικών παραδοσιακών ποικιλιών οπωροφόρων δέντρων και αυτοφυών καρποφόρων ειδών της Ελλάδας. Τα αυτόχθονα καρποφόρα είδη είναι εξελικτικά προσαρμοσμένα στο περιβάλλον της χώρας, διαθέτουν φυσική ανθεκτικότητα σε εχθρούς και ασθένειες και παράγουν καρπούς με υψηλή διατροφική αξία αλλά και επιστημονικά τεκμηριωμένες ευεργετικές ιδιότητες (όπως για παράδειγμα τα κυνόροδα, το ρούδι ή σουμάκι, τα σμέουρα, τα κράνα κ.ά.) ενώ πολλά από αυτά συλλέγονται απευθείας από το φυσικό περιβάλλον (ή/και εμπορεύονται εποχικά κατά τόπους) και καταναλώνονται παραδοσιακά (κυρίως κυνόροδα, σμέουρα και κράνα). Τα χαρακτηριστικά αυτά μπορούν να αξιοποιηθούν για τη δημιουργία νέων καλλιεργειών χαμηλών εισροών με βάση αξιολογημένο πολλαπλασιαστικό υλικό που μπορεί να παράγεται με αειφορικό τρόπο στην Ελλάδα σε φυτώρια στα οποία έχει ήδη παραδοθεί μέσω του ερευνητικού έργου για μελλοντική καλλιέργεια.

Προσκεκλημένοι της εκδήλωσης είναι οι

Όνοματεπώνυμο

Δρ. **Χρίστος Τσαντήλας**

Δρ. **Διονύσιος Καλύβας**

Δρ. **Βασίλης Παπαναστάσης**

Δρ. **Γιάννης Καζόγλου**

Δρ. **Σπύρος Καρκαμπούνας***

Δρ. **Θεοδώρα Πετανίδου**

Ειδικότητα

Γεωπόνος - Εδαφολόγος, πρ. Δντής
Ινστιτούτου Χαρτογράφησης &
Ταξινόμησης Εδαφών ΕΘΙΑΓΕ (νυν
ΕΛΓΟ ΔΗΜΗΤΡΑ)

Καθηγητής Γεωπονικού
Πανεπιστημίου Αθηνών

Δασολόγος-Λιβαδοπόνος τ. Καθ.
Λιβαδοπονίας Σχολής Δασολογίας &
Φυσ. Περ/ντος ΑΠΘ

Γεωπόνος-Λιβαδοπόνος, Αναπλ.
Καθηγητής Παν. Θεσσαλίας & Γεν.
Γραμματέας Ένωσης Εκτροφέων
Βραχυκερατικής φυλής

τ. Καθηγητής Περιβαλλοντικής
Φυσιολογίας, Ιατρικό τμ.
Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

Καθηγήτρια Οικολογίας &
Οικογεωγραφίας, Πανεπιστήμιο
Αιγαίου

Τίτλος εισήγησης

Έδαφος και Ερημοποίηση.
Η περίπτωση της Ελλάδας.

Γεωχωρικές τεχνολογίες στην μελέτη της
διάβρωσης και της ερημοποίησης.

Αειφορική Λιβαδοπονία ενάντια στην
ερημοποίηση: καλές πρακτικές εφαρμογές

Αυτόχθονες φυλές και ερημοποίηση:
πώς θα ξανα-πρασινίσουν τα νησιά μας;

Η 30χρονη εμπειρία της μεθόδου «Καλλίδενδρον»
για την επιτυχή φύτευση και ανάπτυξη δέντρων
σε ερημικά και άνυδρα περιβάλλοντα

Αποκατάσταση του τοπίου στο Αιγαίο: το
παράδειγμα της Άνδρου μέσω του έργου LIFE
TERRACESCAPE

Τιμητικό εισαγωγικό χαιρετισμό απεύθυναν

ο ομότιμος καθηγητής του Γ.Π.Α. **Νικόλαος Γιάσογλου**, πρ. Πρόεδρος της Εθνικής Επιτροπής
για την Καταπολέμηση της Ερημοποίησης.

και ο **Πάνος Πανάγος**, Επιστημονικός Υπεύθυνος, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Κοινό Κέντρο Ερευνών,
Διεύθυνση Δ΄ - "Αειφόροι πόροι"

Την συζήτηση συντόνισε εκ μέρους της επιστημονικής επιτροπής του Πράσινου Ινστιτούτου

ο Δρ. **Ρήγας Τσιακίρης** Δασολόγος - Περιβαλλοντολόγος

* δεν στάθηκε δυνατόν να παραβρεθεί και έτσι απουσιάζει από τα πρακτικά

ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΕΣ
ΑΝΑΔΑΣΩΣΕΙΣ

2^η Διαδικτυακή εκδήλωση

Εδαφική ερημοποίηση - διάβρωση και παραγωγικές αναδασώσεις*

Πέμπτη **18** Μαρτίου 2021

 18:00

*Η εκδήλωση αυτή αποτελεί δράση του υποπρογράμματος: «Ελλάδα: Κλιματική Αλλαγή - ερημοποίηση- διάβρωση και παραγωγικές αναδασώσεις» που είναι μέρος του προγράμματος με τίτλο: «Αποδάσωση και Κλιματική Αλλαγή» (GEF-20-28).

Η εκδήλωση οργανώνεται από το Πράσινο Ευρωπαϊκό Ίδρυμα, με την υποστήριξη του Αυστριακού Οργανισμού FREDA, του Πράσινου Ινστιτούτου και την οικονομική υποστήριξη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου στο Πράσινο Ευρωπαϊκό Ίδρυμα.

Το πιο αποτελεσματικό μέτρο για την καταπολέμηση της ερημοποίησης είναι η κατάλληλη χρήση των γαιών

Σύμβαση για την καταπολέμηση της ερημοποίησης και δημιουργία του πρώτου Εθνικού Στρατηγικού Σχεδίου για την Προσαρμογή στην Κλιματική Αλλαγή

Καταρχήν θα ήθελα να σας συγχαρώ για την πρωτοβουλία αυτήν που παίρνετε ώστε να κάνετε γνωστό το θέμα της ερημοποίησης στο ευρύ Ελληνικό κοινό.

Η έρημος στην γη διακρίνεται στην φυσική και την ανθρωπογενή και αναφέρεται στην ακραία υποβάθμιση του εδάφους το οποίο είναι βασικός πάροχος ζωής στα χερσαία οικοσυστήματα της γης και εν πολλοίς και στα θαλάσσια. Η φυσική έρημος απαντάται κατά τόπους και σε περιοχές της γης ειδικών δυσμενών γεωκλιματικών συνθηκών. Η ανθρωπογενής ερημοποίηση είναι απότοκος της απληστίας των ανθρώπων που οδηγεί στην μη αειφόρο υπερεκμετάλλευση των φυσικών πόρων κυρίως των εδαφών και των υδατών. Η ερημοποίηση αυτή πολλές φορές λόγω της τεχνολογικής ανάπτυξης και της σχετικά βραδείας πορείας της δεν γίνεται άμεσα αντιληπτή από το κοινό μέχρι ωστόσο φτάσει σε μη αντιστρεπτό στάδιο.

Υπό τις σημερινές συνθήκες κλίματος η ερημοποίηση στις Μεσογειακές Ευρωπαϊκές χώρες είναι φαινόμενο ανθρωπογενές και όχι φυσικό. Έχει δε μελετηθεί και έχουν συνταχθεί σχετικά σχέδια δράσης τα οποία αναφέρονται στην καταπολέμηση της από πολλές διεθνείς ομάδες. Στην προσπάθεια αυτή η χώρα μας έπαιξε ηγετικό ρόλο. Η ερημοποίηση απετέλεσε ειδικό πρόγραμμα δράσης των Ηνωμένων Εθνών.

Το πιο αποτελεσματικό μέτρο της καταπολέμησης της ερημοποίησης είναι η κατάλληλη χρήση των γαιών. Προσωπικώς διαπίστωσα από έρευνες ότι οι Έλληνες από την Μυκηναϊκή εποχή εφαρμόζαν σοφές χρήσεις των γαιών.

Η Εθνική Επιτροπή έχει συντάξει χάρτες επικινδυνότητας της χώρας στην ερημοποίηση και έχει υποβάλει σχετικές μελέτες αρμοδίως και το Ελληνικό Σχέδιο Δράσης. Υπολείπεται μόνο η εφαρμογή. Επίσης έχει κατατεθεί και προ καιρού σχέδιο ενδεδειγμένων χρήσεων γαιών. Το τελευταίο είναι απαραίτητο για την ανάπτυξη και ισχυροποίηση της χώρας.

Στο σημείο αυτό θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους αυτούς τους ερευνητές που μελέτησαν και συνέταξαν όλες αυτές τις μελέτες καθώς και το Πράσινο Ινστιτούτο που επαναφέρουν το θέμα στην επικαιρότητα.

Η Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία μαζί με μια Πράσινη Κοινή Αγροτική Πολιτική μπορούν να συμβάλλουν στην αντιμετώπιση της Ερημοποίησης

Τα συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Ελεγκτικού Συνέδριου στο θέμα της Ερημοποίησης

Η Ερημοποίηση περιγράφει τις ανθρωπογενείς και κλιματικές διαδικασίες που οδηγούν σε μείωση της παραγωγής τροφίμων, έλλειψη γονιμότητας του εδάφους, μείωση της φυσικής ανθεκτικότητας της γης και υποβάθμιση της ποιότητας των υδάτων.

Η κλιματική αλλαγή είναι γεγονός (όχι πια πρόβλεψη) καθώς μετρούμε ήδη τουλάχιστον 1 βαθμό αύξηση θερμοκρασίας σε πολλές περιοχές σε σύγκριση με 50-100 χρόνια πριν. Οι προβλέψεις και τα κλιματικά μοντέλα είναι πολύ δυσοίωτες ακόμη και για το 2050. Αυτό σημαίνει μεγάλες περιόδους ανομβρίας με υψηλές θερμοκρασίες και αυξανόμενη τάση για ακραίες βροχοπτώσεις προκαλώντας διάβρωση και ερημοποίηση.

Το 2018, Το Ευρωπαϊκό Ελεγκτικό Συνέδριο (European Court of Auditors) εξέτασε αν ο κίνδυνος ερημοποίησης στην ΕΕ αντιμετωπιζόταν κατά τρόπο αποτελεσματικό και αποδοτικό. Το ΕΕΣ (ECA) εξέτασε κατά πόσον η δέσμευση της ΕΕ για μηδενική υποβάθμιση της γης έως το 2030 (Land Degradation Neutrality), σύμφωνα με την οποία η ποσότητα και η ποιότητα των πόρων της γης θα παραμένουν σταθερές ή θα βελτιώνονται.

Το ΕΕΣ κατέληξε στο συμπέρασμα ότι, παρότι η ερημοποίηση και η υποβάθμιση της γης συνιστούν τρέχουσα και διογκούμενη απειλή στην ΕΕ, η Επιτροπή δεν έχει σαφή εικόνα των προκλήσεων αυτών, τα δε μέτρα που λαμβάνονται για την καταπολέμηση της ερημοποίησης στερούνται συνεκτικότητας. Σε επίπεδο ΕΕ δεν υπάρχει στρατηγική για την ερημοποίηση και την υποβάθμιση της γης. Υπάρχει, βέβαια, πλήθος στρατηγικών, σχεδίων δράσης και προγραμμάτων δαπανών, όπως η κοινή γεωργική πολιτική, η δασική στρατηγική της ΕΕ ή η στρατηγική της ΕΕ για την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή. Το ΕΕΣ διατύπωσε συστάσεις στην Επιτροπή με στόχο τη βελτίωση της κατανόησης της υποβάθμισης της γης και της ερημοποίησης στην ΕΕ· την αξιολόγηση της αναγκαιότητας βελτίωσης του νομικού πλαισίου της ΕΕ για το έδαφος· και την εντατικοποίηση των προσπαθειών για την υλοποίηση της δέσμευσης της ΕΕ για μηδενική υποβάθμιση της γης στην ΕΕ έως το 2030.

Η ΕΕ εργάζεται στο να προτείνει μια μεθοδολογία για την πλήρη αξιολόγηση υποβάθμισης της γης. Δυστυχώς δεν υπάρχει συντονισμός μεταξύ των Κρατών Μελών.

Πιστεύουμε ότι, η νέα ισχυρή Στρατηγική για την προστασία των Εδαφών (2021) στα πλαίσια του European Green Deal, καθώς και μια πιο Πράσινη Κοινή Αγροτική Πολιτική μπορούν να συμβάλλουν στο να υπάρξει συντονισμός δράσεων με αποτελεσματικό τρόπο για την αντιμετώπιση της Ερημοποίησης.

Η ορθή διαχείριση του εδάφους μπορεί να συμβάλει καθοριστικά στην αντιμετώπιση της ερημοποίησης

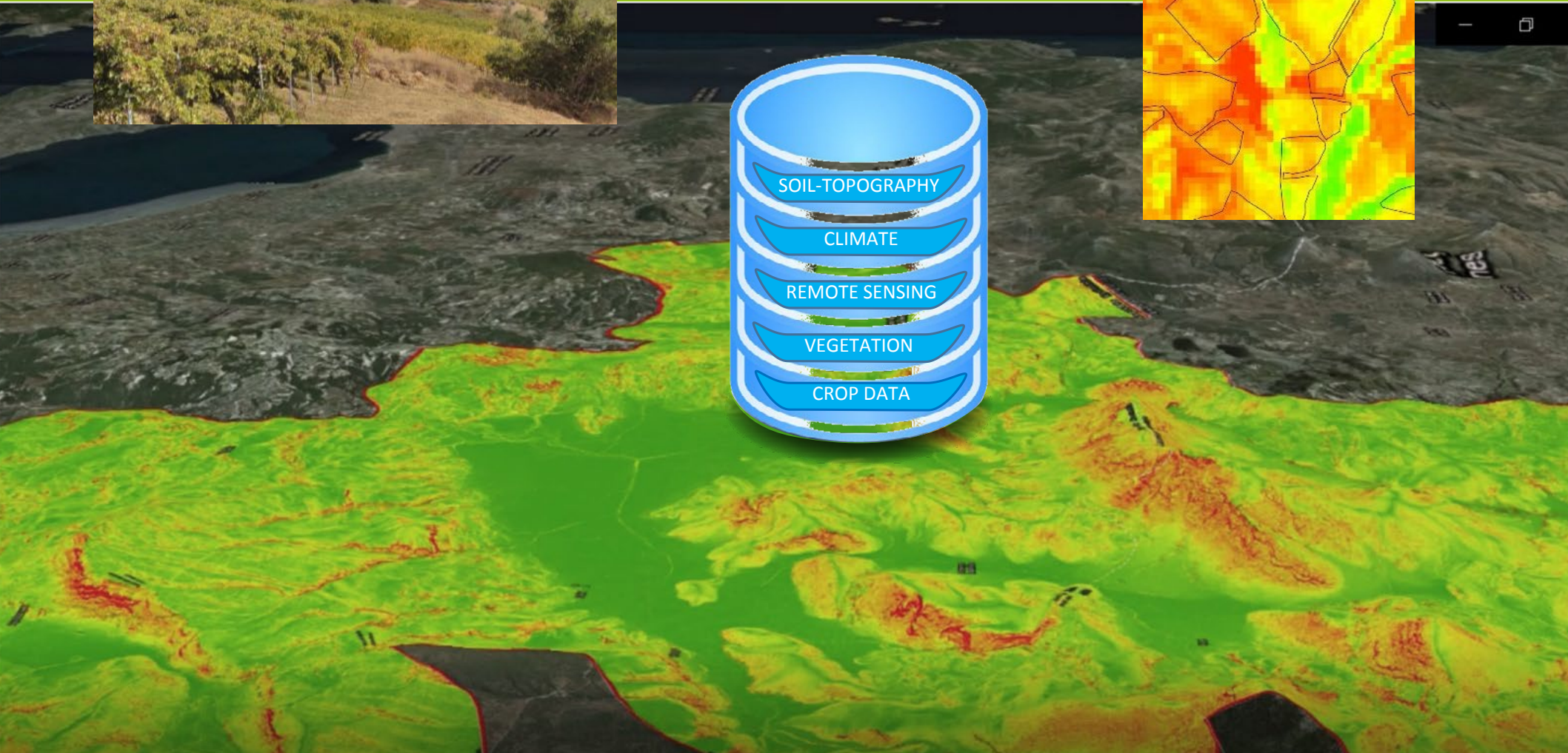
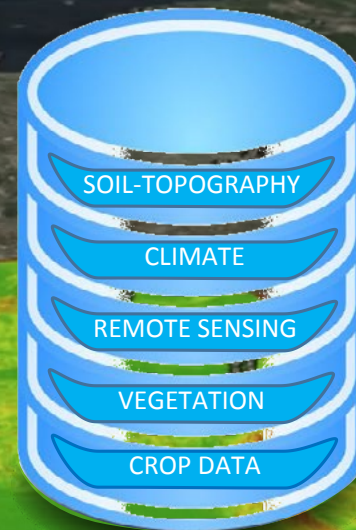
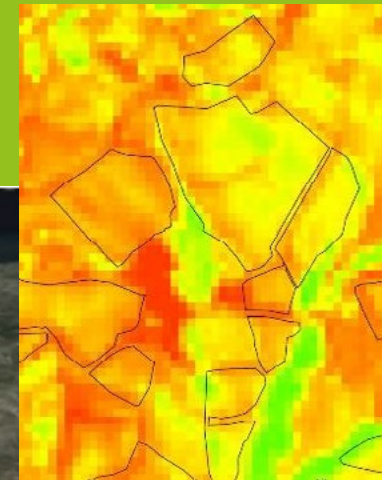

Γεωπόνος – Δρ. Εδαφολογίας, πρ. Δντής Ινστιτούτου Χαρτογράφησης
& Ταξινόμησης Εδαφών ΕΘΙΑΓΕ (νυν ΕΛΓΟ ΔΗΜΗΤΡΑ)

Έδαφος και ερημοποίηση Η περίπτωση της Ελλάδας

Το έδαφος έχει κομβικό ρόλο στον κύκλο του άνθρακα, λειτουργώντας ως πηγή και ως αποθήκη αυτού και επηρεάζοντας έτσι σημαντικά το φαινόμενο του θερμοκηπίου. Τα εδάφη συγκρατούν υπερ-τριπλάσια ποσότητα άνθρακα (C) από την ατμόσφαιρα (2.400 έναντι 750 Pg C αντίστοιχα) και η διαχείρισή τους επηρεάζει καθοριστικά τη ροή αυτού μεταξύ των οικοσυστημάτων της βιόσφαιρας. Η αποψίλωση δασών προκαλεί έκλυση μεγάλων ποσοτήτων C στην ατμόσφαιρα (1,5 Pg/έτος). Στην Ελλάδα το μεγαλύτερο ποσοστό των εδαφών βρίσκεται σε επικλινείς θέσεις και η διαχείριση είναι τέτοια που ευνοεί τη διάβρωσή τους, εντείνοντας τις διαδικασίες της ερημοποίησης. Το 1/3 και πλέον των ελληνικών γαιών βρίσκεται σε υψηλό κίνδυνο ερημοποίησης (Ανατολική Στερεά, νησιά Αιγαίου και Ιονίου, Εύβοια, Κρήτη και Ανατολική Θεσσαλία), το 1/2 σε μέτριο κίνδυνο και μόλις το 15% περίπου των εδαφών σε χαμηλό κίνδυνο ερημοποίησης. Η ερημοποίηση προκαλεί σοβαρές δυσμενείς συνέπειες στη γεωργική, κτηνοτροφική και δασική παραγωγή και στο εισόδημα των αγροτών, απώλεια εδαφικών πόρων, υποβάθμιση του περιβάλλοντος και δημιουργία οικονομικών και κοινωνικών προβλημάτων που οδηγούν σε φτώχεια, εγκατάλειψη και μετανάστευση. Η αντιμετώπιση της ερημοποίησης σχετίζεται στενά με την κατάλληλη διαχείριση των εδαφών, που οδηγεί σε αύξηση της δέσμευσης και προστασίας του C. Η αντιμετώπιση της ερημοποίησης μπορεί να γίνει με δράσεις της Πολιτείας που έχουν τη συναίνεση των κοινωνιών, υιοθετώντας μέτρα, όπως: αειφορική διαχείριση του εδάφους, της βλάστησης και του νερού, δασώσεις και αναδασώσεις, θέσπιση κινήτρων και αντικινήτρων και ανάπτυξη συστημάτων πρόβλεψης-παρακολούθησης του φαινομένου. Για την υλοποίηση των μέτρων αυτών θεωρείται απαραίτητη η επανασύσταση της Εθνικής Επιτροπής για την Καταπολέμηση της Ερημοποίησης, η οποία θα επικαιροποιήσει και θα εφαρμόσει το Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Καταπολέμηση της Ερημοποίησης. Τέλος πρέπει η Χώρα να συμμετέχει ενεργά στις εξελίξεις που δρομολογεί ο ΟΗΕ, μέσω της αναθεώρησης της σύμβασης για την καταπολέμηση της ερημοποίησης.

Η ανάπτυξη και λειτουργία Αποθετηρίων Φυσικών Πόρων και Χωροχρονικών Παρατηρητηρίων Ερημοποίησης στην χώρα μας είναι άμεσης προτεραιότητας

Γεωχωρικές τεχνολογίες στην μελέτη της διάβρωσης και της ερημοποίησης

Το έδαφος υπόκειται σε μια σειρά διεργασιών και απειλών υποβάθμισης. Μεταξύ αυτών περιλαμβάνονται η διάβρωση, η μείωση της οργανικής ύλης, η σημειακή και διάχυτη ρύπανση, η συμπίεση, η στεγανοποίηση, η αλάτωση, οι πλημμύρες και οι κατολισθήσεις. Συνδυασμός αυτών μαζί με επιβαρυντικές κλιματικές συνθήκες (π.χ. ξηρασία, κλιματική αλλαγή) μπορεί να καταλήξει σε ερημοποίηση. Η ερημοποίηση συνοδεύεται από σημαντική μείωση της γονιμότητας του εδάφους και οδηγεί σε μη ικανοποιητικές γεωργικές παραγωγές, σε μείωση της βιοποικιλότητας και τελικά σε μετανάστευση των ανθρώπων.

Η ερημοποίηση είναι ένα πολυπαραγοντικό πρόβλημα. Προσεγγίζεται και μελετάται με χρήση απλών μεταβλητών όπως διηθητικότητα του εδάφους, ύψος βροχής ή με χρήση δεικτών (π.χ. δείκτης ξηρότητας που είναι συνδυασμός ετήσιας βροχόπτωσης και δυνητικής εξατμισοδιαπνοής). Επίσης και με την εκτίμηση υπολογιζόμενων ποιοτήτων όπως ποιότητα εδάφους ή ποιότητα βλάστησης που στόχο έχουν να αξιολογήσουν την κατάσταση π.χ. του εδάφους συνεκτιμώντας ένα σύνολο μεμονωμένων εδαφικών ιδιοτήτων.

Όλες οι ιδιότητες, που επηρεάζουν και καθορίζουν τον κίνδυνο ερημοποίησης εμφανίζουν χωροχρονικές διαφορές. Η καταγραφή των τιμών αυτών των ιδιοτήτων απαιτεί την χρησιμοποίηση γεωχωρικών ψηφιακών τεχνολογιών όπως των Γεωγραφικών Πληροφοριακών Συστημάτων – GIS (με ανάπτυξη γεωβάσεων και μεθόδων χωρικής ανάλυσης) και της Τηλεπισκόπησης (με την χρησιμοποίηση δεικτών βλάστησης καθώς και άλλων δεικτών). Αυτές οι τεχνολογίες που θα παρακολουθούν και θα αναλύουν τα γεωχωρικά δεδομένα θα στηρίξουν την λειτουργία ενός απαραίτητου Εθνικού Χωροχρονικού Παρατηρητηρίου Ερημοποίησης. Απαιτείται όμως πρώτα η δημιουργία ενός Ψηφιακού Χωρικού Αποθετηρίου δεδομένων απογραφής Φυσικών Πόρων, όπως εδάφους, βλάστησης, κλίματος, στην ενδεδειγμένη κλίμακα λεπτομέρειας. Ένας εδαφολογικός χάρτης που να ενώνει κατάλληλα τον πολύ μεγάλο όγκο εδαφολογικών δεδομένων που υπάρχουν σε διάφορους φορείς στην χώρα μας είναι άμεσης προτεραιότητας. Μόνο μέσα από αυτά τα βήματα και με τις νέες τεχνολογίες θα πετύχουμε την αναγκαία επικαιροποιημένη σύνταξη χαρτών ερημοποίησης και ένα σύστημα μόνιμης παρακολούθησης του φαινομένου.

Οι λιβαδικές εκτάσεις είναι οι πλέον ερημοποιημένες περιοχές της γης

Αειφορική λιβαδοπονία ενάντια στην ερημοποίηση: καλές πρακτικές εφαρμογής

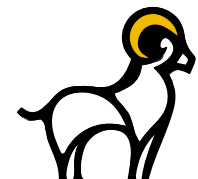
Οι λιβαδικές εκτάσεις είναι οι πλέον ερημοποιημένες περιοχές της γης, γιατί συνήθως απαντούν σε οριακής απόδοσης εδάφη ξηρών και ημίξηρων κλιμάτων και διαχειρίζονται αλόγιστα (π.χ. υπερβόσκηση, πυρκαγιές κ.ά).

Ως αειφορία στη λιβαδοπονία νοείται η εξασφάλιση βοσκήσιμης ύλης για τα ζώα τόσο σε ετήσια βάση, όσο και διαχρονικά, χωρίς όμως να διακυβεύονται η μακροπρόθεσμη παραγωγικότητα των λιβαδιών και οι πολλαπλές τους χρήσεις.

Η εξασφάλιση αειφορίας στα λιβάδια επιτυγχάνεται, όταν συνυπάρχουν ποώδη και ξυλώδη φυτά (θάμνοι και δένδρα). Τα φυτά αυτά εξασφαλίζουν τροφή στα ζώα κατά τις κρίσιμες περιόδους του χειμώνα και του θέρους, όταν τα ποώδη φυτά έχουν μειωμένη παραγωγή ή έχουν ξηραθεί, ενώ προστατεύουν αποτελεσματικότερα το έδαφος, αυξάνουν τη βιοποικιλότητα και αποθηκεύουν μεγάλες ποσότητες άνθρακα. Ως δύο καλές πρακτικές συστήνονται:

- α) η φυτεία θάμνων και δένδρων στα ποολίβαδα και
- β) η υπεραραίωση των πυκνών θαμνώνων ή του πυκνού θαμνώδους υπόροφου μερικώς δασοσκεπών εκτάσεων, προκειμένου να δημιουργηθούν ομαδοπαγή θαμνολίβαδα ή δασολίβαδα, αντίστοιχα.

Ειδικά για τις σχεδιαζόμενες αναδασώσεις του Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας, προτείνεται ένα σημαντικό μέρος των δένδρων να εγκατασταθεί στις ερημοποιημένες λιβαδικές εκτάσεις της χώρας μας με αραιό φυτευτικό σύνδεσμο (π.χ. 10Χ10 μ.) με σκοπό τη δημιουργία δασολίβαδων.

Η έμπρακτη πολιτική υποστήριξης της εκτροφής αυτόχθονων φυλών αγροτικών ζώων είναι κρίσιμη για τη διατήρηση τοπικών κοινωνιών και οικονομιών σε οριακές περιοχές

Γεωπόνος-Λιβαδοπόνος, Αν. Καθηγητής Πανεπ. Θεσσαλίας,
Γραμματέας Συλλόγου Βραχυκερατικής φυλής

Αυτόχθονες φυλές και ερημοποίηση: πώς θα ξανα-πρασινίσουν τα νησιά μας;

Η ερημοποίηση ή η πορεία προς αυτήν είναι, δυστυχώς, γεγονός σε πολλές νησιωτικές και ηπειρωτικές περιοχές της χώρας μας. Η άναρχη κτηνοτροφική δραστηριότητα εντείνει το φαινόμενο και, γενικά, προκαλεί υποβάθμιση των φυσικών λιβαδικών οικοσυστημάτων, υπάρχουν όμως τρόποι βελτίωσης της κατάστασης αυτής, εφόσον ληφθούν – και εφαρμοστούν – σοβαρές πολιτικές αποφάσεις για το φυσικό περιβάλλον και την ίδια την κτηνοτροφία. Στόχος των απαραίτητων δράσεων είναι το ξανα-πρασίνισμα, όχι μόνο των νησιών μας, αλλά και της ελληνικής υπαίθρου γενικότερα σε επίπεδο φυσικού και κοινωνικού περιβάλλοντος.

Τα πρόβατα, οι αιγες, τα βοοειδή και τα άλλα ζώα των αυτόχθονων φυλών είναι άριστα προσαρμοσμένα στις τοπικές κλιματεδαφικές συνθήκες, αξιοποιούν ιδανικά τη βλάστηση των φυσικών λιβαδιών, είναι μικρόσωμα, ανθεκτικά και λιτοδίαιτα, καταναλώνουν λίγο νερό και απαιτούν ελάχιστη κτηνιατρική και ζωοτεχνική φροντίδα. Σε σύγκριση με ζώα βελτιωμένων φυλών, έχουν χαμηλές αποδόσεις, αλλά και χαμηλότερο κόστος παραγωγής, παράγουν όμως προϊόντα υψηλής ποιότητας και διατροφικής αξίας, όπως αποδεικνύεται από έρευνες που ανέδειξαν το βουβαλίσιο κρέας, και άλλες, υπό εξέλιξη, που αναδεικνύουν τα χαρακτηριστικά του κρέατος της Ελληνικής Βραχυκερατικής Φυλής Βοοειδών. Υπό μία οπτική, τα χαρακτηριστικά των ζώων αυτών μπορούν να θεωρηθούν «προσαρμογές» στην κλιματική αλλαγή ή τρόποι μετριασμού των επιπτώσεών της.

Η ορθά ασκούμενη εκτατική κτηνοτροφία – με αξιοποίηση και των αυτόχθονων φυλών αγροτικών ζώων μέσα από την παραγωγική διαδικασία – θα πρέπει να εκτιμηθεί δεόντως κατά τη σύνταξη των Διαχειριστικών Σχεδίων Βόσκησης που θα ξεκινήσει μέσα στο 2021, αλλά και στα Διαχειριστικά Σχέδια και στα σχέδια Προεδρικών Διαταγμάτων, που θα συνοδεύσουν τις υπό υλοποίηση Ειδικές Περιβαλλοντικές Μελέτες στις 446 προστατευόμενες περιοχές του δικτύου Natura 2000 στη χώρα μας. Στο σύνολο της χώρας – και ειδικά στα νησιά – θα πρέπει να χρηματοδοτηθεί η κατασκευή έργων υποδομής, όπως μικρά ή κινητά σφαγεία, σωστά χωροθετημένες ποτίστρες και αποκατάσταση ξερολιθιών, με στόχο το πολυπόθητο «ξανα-πρασίνισμα».

Έχοντας υποστηρίξει για χιλιετίες τις νησιωτικές κοινότητες, οι αναβαθμίδες καλλιέργειας του Αιγαίου αποτελούν σήμερα, ως πράσινες υποδομές, το σημαντικότερο διαθέσιμο όπλο κατά της κλιματικής αλλαγής

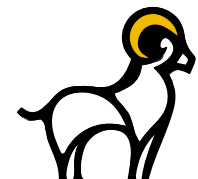
Αποκατάσταση του τοπίου στο Αιγαίο: το παράδειγμα δράσεων του έργου LIFE TERRACESCAPE στην Άνδρο

Πέρα από τις όποιες χρησιμότητές τους και λόγους για τους οποίους δημιουργήθηκαν (δημιουργία χώρων καλλιέργειας, υποστήριξη καλλιεργητικών και μετα-καλλιεργητικών δραστηριοτήτων, ξεπέτρωμα του εδάφους, δημιουργία εδάφους), οι αναβαθμίδες (κν. πεζούλες), δεν έπαψαν να αποτελούν διαχρονικές πράσινες υποδομές αποτρέποντας τη διάβρωση, βοηθώντας την κατείσδυση των ομβρίων και εμπλουτίζοντας τους υπόγειους υδροφορείς, δρώντας ως ανασχετικοί παράγοντες στις κλιματικές ακρότητες και διακυμάνσεις. Η έρευνα δείχνει ότι η αποτελεσματικότητά τους ως πράσινες υποδομές είναι συνυφασμένη με τη συνεχή τους λειτουργία ως χώροι καλλιέργειας, σε αντίθεση με τη σημερινή κατάσταση εγκατάλειψης και υπερβόσκησης του Αιγαίου.

Τα παραπάνω αποτελούν την σπερματική ιδέα του έργου LIFE TERRACESCAPE (Μετατροπή των εγκαταλειμμένων τοπίων αναβαθμίδων σε πράσινες υποδομές μέσω συμμετοχικής επιστασίας γης για καλύτερη προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή, LIFE16 CCA/GR/00050) που υλοποιείται στην Άνδρο (2017-2022). Άμεσος στόχος του έργου είναι η αποκατάσταση και επανακαλλιέργεια μεγάλης κλίμακας εγκαταλειμμένων αναβαθμίδων (τουλάχιστον 1500 στρεμμάτων), χρησιμοποιώντας έξυπνες γεωργικές πρακτικές για την βελτίωση της οικοσυστημικής προσαρμοστικότητας και παράγοντας προϊόντα τοπικών ποικιλιών, συνεισφέροντας έτσι και στην διατήρηση της παραδοσιακής γεωργικής κληρονομιάς. Έμμεσος στόχος, να αποδείξει ότι η κλιματική προσαρμογή στα νησιά είναι εφικτή μέσω χρησιμοποίησης των αναβαθμίδων ως πράσινων υποδομών.

Στο έργο γίνεται χρήση μιας καινοτόμου, για τη χώρα μας, προσέγγισης, της Συμμετοχικής Επιστασίας Γης (Land Stewardship) που αφορά στην εθελοντική συνεργασία μικρο-ιδιοκτητών γης, αγροτών, τοπικής αυτοδιοίκησης, ερευνητικών φορέων, καθώς και τοπικών επιχειρήσεων, για την ενιαία διαχείριση του αγροτικού τοπίου, με σύγχρονες, κοινωνικά και οικονομικά βιώσιμες πρακτικές.

Προσκεκλημένοι της εκδήλωσης είναι οι

Όνοματεπώνυμο

Ειδικότητα

Τίτλος εισήγησης

Δρ. **Αθανάσιος Κίζος**

Καθηγητής του Τμήματος Γεωγραφίας του Πανεπιστήμιο Αιγαίου

Προτεραιότητες και Δράσεις για τη διατήρηση του τοπίου σε Αγροδασικές περιοχές μέσα από την ανάδειξη και προώθηση της παραγωγής προϊόντων

Δρ. **Ιωάννης Χατζηγεωργίου**

Αναπλ. Καθηγητής του Γεωπονικού Πανεπιστημίου Αθηνών

Αναγκαιότητα αναγέννησης των βοσκήσιμων εκτάσεων και μέτρα διαχείρισής τους με στόχο την αειφορία

Δρ. **Νικόλαος Δαλέζιος**

Αφυπηρητήσας Καθηγητής Αγρομετεωρολογίας - Τηλεπισκόπησης Πανεπιστημίου Θεσσαλίας

Αγροκλιματική ζωνοποίηση και προτεραιότητες για την προστασία των αγροδασικών οικοσυστημάτων της χώρας

Δρ. **Δέσποινα Παϊταρίδου**

Δασολόγος-Περιβαλλοντολόγος, Τμήμα Δασικών Φυτωρίων, Δασικών Γενετικών Πόρων και Αναδασώσεων, Υπουργείο Περιβάλλοντος & Ενέργειας

Επιλογή, διαχείριση και αξιοποίηση γενετικών δασικών πόρων στην δασική πράξη

Δρ. **Πέρη Κουράκλη**

Δασολόγος - Περιβαλλοντολόγος, Συντονίστρια Ομάδας Εργασίας για την Εθνική Δασική Στρατηγική, Υπουργείο Περιβάλλοντος & Ενέργειας

Εθνική Στρατηγική για τα Δάση, αναδασώσεις και δυνατότητες χρηματοδότησης δράσεων στο πλαίσιο της κλιματικής αλλαγής

Δρ. **Πέτρος Κακούρος**

Δασολόγος - Περιβαλλοντολόγος, Μέλος Συντακτικής Επιτροπής του περιοδικού «ΟΙΚΟΤΟΠΙΑ»

Κλιματική αλλαγή και προτεραιότητες της δασικής πράξης στις αναδασώσεις για την αποκατάσταση πολυλειτουργικών τοπίων

Τιμητικό εισαγωγικό χαιρετισμό απεύθυνε

η Δρ. **Αιμιλία Δρούγα** Βιολόγος, Γεωλόγος Ωκεανογράφος, ΥΠΑΑΤ, Δ/ση Διοικητικής Οργάνωσης και Εποπτείας Νομικών Προσώπων

Την συζήτηση συντόνισε εκ μέρους της επιστημονικής επιτροπής του Πράσινου Ινστιτούτου

ο Δρ. **Ρήγας Τσιακίρης** Δασολόγος - Περιβαλλοντολόγος

3^η Διαδικτυακή εκδήλωση

Πόροι του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας για την Κλιματική Αλλαγή και τις Παραγωγικές Αναδασώσεις*

Τρίτη 30 Μαρτίου 2021

🕒 18:00

*Η εκδήλωση αυτή αποτελεί δράση του υποπρογράμματος: «Ελλάδα: Κλιματική Αλλαγή - ερημοποίηση- διάβρωση και παραγωγικές αναδασώσεις» που είναι μέρος του προγράμματος με τίτλο: «Αποδάσωση και Κλιματική Αλλαγή» (GEF-20-28).

Η εκδήλωση οργανώνεται από το Πράσινο Ευρωπαϊκό Ίδρυμα, με την υποστήριξη του Αυστριακού Οργανισμού FRED, του Πράσινου Ινστιτούτου και την οικονομική υποστήριξη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου στο Πράσινο Ευρωπαϊκό Ίδρυμα.

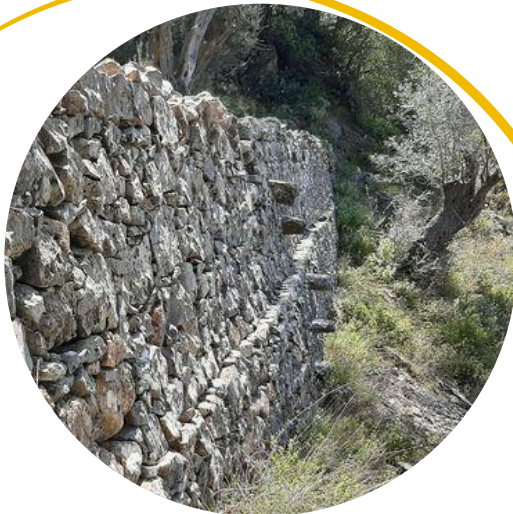

Οι περιοχές με αγροδασικά συστήματα αποτελούν φυσική και πολιτισμική κληρονομιά σε όλη τη λεκάνη της Μεσογείου για χιλιάδες χρόνια, που απειλούνται τόσο από εντατικοποίηση, όσο και από εγκατάλειψη

Προτεραιότητες και Δράσεις για τη διατήρηση του τοπίου σε Αγροδασικές περιοχές μέσα από την ανάδειξη και προώθηση της παραγωγής προϊόντων

Οι περιοχές με αγροδασικά συστήματα αποτελούν φυσική και πολιτισμική κληρονομιά σε όλη τη λεκάνη της Μεσογείου για χιλιάδες χρόνια. Μεγάλες τεχνολογικές και κοινωνικοοικονομικές μεταβολές έχουν μεταβάλλει τις χρήσεις τους τις τελευταίες δεκαετίες και απειλούνται τόσο από εντατικοποίηση, όσο και από εγκατάλειψη. Από την άλλη, η σημασία τους στα πλαίσια της προσπάθειας προσαρμογής στις κλιματικές μεταβολές, αλλά και στη διατήρηση και εμπλουτισμό της βιοποικιλότητας είναι πολύ σημαντική. Μια προσπάθεια ώστε να ξαναγίνουν λειτουργικές και να συνεχίσουν να χρησιμοποιούνται θα πρέπει να περιλαμβάνει δύο διαφορετικές διαστάσεις: (α) να τεκμηριώνεται η χρήση διαχειριστικών πρακτικών που συμβάλλουν στη διατήρηση των λεγόμενων «δημοσίων αγαθών» (και που περιλαμβάνουν την προσαρμογή σε κλιματικές μεταβολές) έτσι ώστε να μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο ενίσχυσης αυτών των πρακτικών από αγρο-περιβαλλοντικές και άλλες δράσεις ανάπτυξης της υπαίθρου, (β) να παράγονται προϊόντα ή/και υπηρεσίες οι οποίες να προσφέρουν έσοδα στους παραγωγούς των συστημάτων αυτών, κατά προτίμηση με πιστοποιήσεις που θα αναφέρονται στην συνεισφορά τους στη διατήρηση της βιοποικιλότητας και της προσαρμογής στις κλιματικές μεταβολές. Η διπλή αυτή διάσταση μπορεί να πρέπει να ενισχυθεί από την ΚΑΠ, τόσο από το Τμήμα που αφορά στις άμεσες ενισχύσεις και μέσα στο πλαίσιο της επέκτασης του λεγόμενου «πρασινίσματος», όσο και από το Τμήμα που αφορά στην Ανάπτυξη της Υπαίθρου με εξειδικευμένα αγρο-περιβαλλοντικά μέτρα, αλλά και με μέτρα που θα αφορούν στην υλοποίηση της Στρατηγικής From farm to fork.

Οι βοσκήσιμες εκτάσεις της χώρας μπορούν να αναγεννηθούν και να προσφέρουν πολύτιμες οικοσυστημικές υπηρεσίες

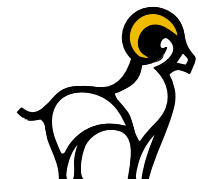

Αναγκαιότητα αναγέννησης των βοσκήσιμων εκτάσεων και μέτρα διαχείρισής τους με στόχο την αιιφορία

Οι βοσκούμενες εκτάσεις αποτελούν ιδιαίτερα οικοσυστήματα τα οποία εξασφαλίζουν πολλών τύπων οικοσυστημικές υπηρεσίες στην κοινωνία, όπως παροχής αγαθών, ρύθμισης διεργασιών (αποθήκευση άνθρακα, νερού κλπ), υποστήριξης βιοποικιλότητας και αναψυχής καθώς και πολιτιστικών υπηρεσιών. Οι εκτάσεις αυτές στη χώρα μας έχουν δημιουργηθεί στην πορεία χιλιάδων χρόνων, αλλά σε πολλές περιπτώσεις, τις τελευταίες δεκαετίες, έχουν υποβαθμιστεί λόγω έλλειψης ορθής διαχείρισής τους, με αποτέλεσμα να αδυνατούν να παρέχουν τις ως άνω υπηρεσίες. Η ορθή διαχείριση προϋποθέτει τη ρύθμιση κατά χρόνο και τόπο βόσκησης των εκτάσεων από το κατά περίπτωση κατάλληλο ζωικό υλικό. Με δεδομένη τη σημασία των υπηρεσιών αυτών για το κοινωνικό σύνολο η υποβάθμιση θα πρέπει να αντιμετωπίζεται ως κοινωνικό πρόβλημα και να μεθοδεύεται από την Πολιτεία η αντιστροφή της.

Ένα σημαντικό μέσο απέναντι στην υποβάθμιση είναι η εξασφάλιση της παρουσίας ειδών ψυχανθών φυτών τα οποία υποστηρίζουν τη δημιουργία πλούσιων οικοσυστημάτων. Από την άλλη πλευρά η διατήρηση των παραδοσιακών οικοσυστημάτων μπορεί να εξασφαλιστεί μέσω των κατάλληλων (ποσοτικά και ποιοτικά) ζωικών πληθυσμών. Προτείνεται η ενεργοποίηση με πιστώσεις του Ταμείου Ανάκαμψης της δράσης που είχε προβλεφθεί στο ΠΑΑ 2014-2020 για την «Περιβαλλοντική αποκατάσταση υποβαθμισμένων βοσκοτόπων». Είναι ακόμη σημαντικό να οργανωθεί η έρευνα και η εγχώρια σποροπαραγωγή ειδών και ποικιλιών κατάλληλων νομευτικών ειδών ψυχανθών. Επιπλέον είναι απαραίτητο να αναγνωριστούν και χαρακτηριστούν με σύγχρονες γενετικές μεθόδους τα κατά περίπτωση κατάλληλα είδη και πληθυσμοί των βοσκόντων ζώων που μπορούν να αποφέρουν τα αναμενόμενα αποτελέσματα διατήρησης των εκτάσεων αυτών μέσω της βόσκησης.

» Η αγροκλιματική ζωνοποίηση εντοπίζει βιώσιμες ζώνες για βέλτιστη παραγωγή σε μια κλιματική περιοχή, που οδηγούν και σε αναδιάρθρωση καλλιεργειών

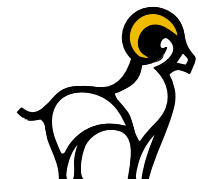

Αγροκλιματική ζωνοποίηση και προτεραιότητες για την προστασία των αγροδασικών οικοσυστημάτων της χώρας

Η αγροκλιματική ζωνοποίηση εντοπίζει βιώσιμες ζώνες για βέλτιστη παραγωγή σε μια κλιματική περιοχή, που οδηγούν και σε αναδιάρθρωση καλλιεργειών. Ο στόχος είναι διπλός: πρώτον, προσδιορισμός ζωνών βιώσιμης παραγωγής εφαρμόζοντας σύγχρονες μεθόδους αγροκλιματικής ταξινόμησης με χρήση τηλεπισκόπησης και Γεωγραφικών Συστημάτων Πληροφοριών (ΓΣΠ), και δεύτερον, ένα βέλτιστο σχέδιο αγροτικής παραγωγής. Ο πρώτος στόχος επιτυγχάνεται σε τρία στάδια. Αρχικά αναπτύσσονται υδροκλιματικές ζώνες, μέσω του δείκτη ξηρότητας (AI) και του δείκτη υγιούς βλάστησης (VHI), για να καθοριστούν ζώνες κατάλληλες για βιώσιμη γεωργία, υποκείμενες σε υδάτινους περιορισμούς, οι ζώνες ανάπτυξης περιορισμένου νερού. Στο δεύτερο στάδιο αναπτύσσονται γενικές αγροκλιματικές ζώνες συνδυάζοντας εδαφολογικούς χάρτες και ψηφιακό μοντέλο αναγλύφου. Στο τρίτο στάδιο υπολογίζονται οι ημερόβαθμοι και η καθαρή ακτινοβολία και δημιουργούνται ειδικές καλλιεργητικές αγροκλιματικές ζώνες, που προσδιορίζουν τις ζώνες βιώσιμης παραγωγής καλλιεργειών λαμβάνοντας υπόψη τους περιβαλλοντικούς περιορισμούς και την αειφόρο χρήση των φυσικών πόρων. Για το δεύτερο στόχο, αναπτύσσεται ένα σύστημα υποστήριξης αποφάσεων (DSS) χρησιμοποιώντας ανάλυση πολλαπλών κριτηρίων σε κάθε κλάση παραγωγής συνδυάζοντας διαφορετικά κριτήρια σε μια συνάρτηση χρησιμότητας υπό ένα σύνολο περιορισμών, που αφορούν κατηγορίες αγροκλιματικών, κοινωνικών, πολιτιστικών και οικονομικών συνθηκών. Ως αποτέλεσμα, η βέλτιστη παραγωγή μπορεί να υπολογιστεί για κάθε ζώνη βιώσιμης παραγωγής, σε πολλαπλά επίπεδα λεπτομέρειας, στο εσωτερικό των βασικών κλιματολογικών περιοχών.

Λέξεις-κλειδιά. Αγροκλιματική ζωνοποίηση και ταξινόμηση, ζώνες βιώσιμης παραγωγής, αγροκλιματικοί δείκτες, συστήματα υποστήριξης αποφάσεων.

Η γενετική ποικιλομορφία διασφαλίζει ότι τα δασικά είδη μπορούν να επιβιώσουν, να προσαρμοσθούν και να εξελιχτούν σε ένα μεταβαλλόμενο περιβάλλον

Δασολόγος-Περιβαλλοντολόγος,
Τμήμα Δασικών Φυτωρίων, Δασικών Γενετικών Πόρων και Αναδασώσεων,
Υπουργείο Περιβάλλοντος & Ενέργειας

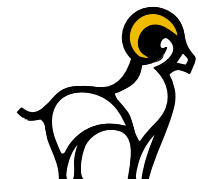
Επιλογή, διαχείριση και αξιοποίηση γενετικών δασικών πόρων στην δασική πράξη

Είναι γνωστό ότι τα δασικά οικοσυστήματα καλύπτουν μεγάλες περιοχές της Ευρώπης και διαδραματίζουν σημαντικό πολυλειτουργικό ρόλο (κοινωνικό, οικονομικό, περιβαλλοντικό, οικολογικό και πολιτιστικό).

Στην Ελλάδα, η συνύπαρξη διαφόρων δασικών ειδών (δέντρα, θάμνοι και βότανα) οδήγησε σε μια σύνθεση βλάστησης που διακρίνεται για τη βιοποικιλότητα της σε όλα τα επίπεδα και τη χαρακτηριστική ιδιαιτερότητά τους. Ειδικότερα, η γενετική ποικιλομορφία διασφαλίζει ότι τα δασικά είδη μπορούν να επιβιώσουν, να προσαρμοσθούν και να εξελιχτούν σε ένα μεταβαλλόμενο περιβάλλον. Επιπλέον, η γενετική ποικιλομορφία απαιτείται για να διατηρηθεί η ζωτικότητα των δασών, για την αντιμετώπιση παρασίτων και ασθενειών και την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή.

Από το 1970 η Δασική Υπηρεσία λαμβάνοντας υπόψη ότι, η προστασία, διαχείριση και η κατάλληλη χρήση δασικών γενετικών πόρων είναι κρίσιμο στοιχείο της αειφόρου διαχείρισης των δασών, σε συνεργασία με τα Δασικά Ινστιτούτα, άρχισε να εντοπίζει, να επιλέγει και να πιστοποιεί δασοσυστάδες με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά ανάπτυξης και ποιότητας των αυτοφυών ειδών, σε όλη τη χώρα καθώς επίσης και στη δημιουργία σποροπαραγωγών κήπων.

Οι εθνικές και ευρωπαϊκές στρατηγικές επηρεάζουν την πορεία των πολιτικών αποφάσεων

Δασολόγος - Περιβαλλοντολόγος, Συντονίστρια Ομάδας Εργασίας για την Εθνική Δασική Στρατηγική, Υπουργείο Περιβάλλοντος & Ενέργειας

Εθνική Στρατηγική για τα Δάση, αναδασώσεις και δυνατότητες χρηματοδότησης δράσεων στο πλαίσιο της κλιματικής αλλαγής

Οι εθνικές και ευρωπαϊκές στρατηγικές επηρεάζουν την πορεία των πολιτικών αποφάσεων, καθώς και τις κατευθύνσεις των χρηματοδοτήσεων. Υπό αυτό το πρίσμα, σημαντική εθνική στρατηγική είναι η Εθνική Στρατηγική για τα Δάση, γιατί είναι θεσμοθετημένη μέσα από Υπουργική Απόφαση, έχει μεγάλο χρονικό ορίζοντα (20ετία) και το βασικό της περιεχόμενο συνδιαμορφώθηκε από όλους τους κοινωνικούς εταίρους που σχετίζονται με τα πάσης φύσεως δασικά οικοσυστήματα. Έτσι, πέρα του ότι εισάγει ένα νέο μοντέλο διαχείρισης, αυτό της “μεσογειακής δασοπονίας”, καταγράφει τις προτεραιότητες αιχμής για την Ελλάδα και τις κατευθύνσεις δράσεων προς αυτές τις προτεραιότητες. Η κλιματική αλλαγή ήταν μία από αυτές τις προτεραιότητες αιχμής και στις κατευθύνσεις δράσεων της συμπεριλαμβάνει «την αποκατάσταση και διατήρηση της καλής ποιότητας δασοκάλυψης μέσω αναδασώσεων και δασώσεων», αλλά και την «αξιοποίηση των δασωμένων αγρών προς όφελος της εθνικής οικονομίας και ενθάρρυνσης της αγροδασοπονίας».

Από τις ευρωπαϊκές στρατηγικές ξεχωρίζει η Ευρωπαϊκή Στρατηγική για τη Βιοποικιλότητα, η οποία περιλαμβάνει 3 μεγάλες σχετικές δράσεις: (α) τη φύτευση δέντρων σε βόμμενοι τις οικολογικές αρχές, με ειδική έμφαση σε πόλεις και αγροδασοπονία, (β) την ανάπτυξη οδηγιών για την αναδάσωση* περιοχών φιλικών προς τη βιοποικιλότητα και (γ) την αξιοποίηση για αναδάσωση* των υφιστάμενων (Στρατηγικά Σχέδια ΚΑΠ, Ταμείο Συνοχής, Πρόγραμμα LIFE) και των νέων χρηματοδοτικών εργαλείων (Ευρωπαϊκή πλατφόρμα για τον οικολογικό προσανατολισμό των πόλεων, Πράσινη Συμμαχία, Μηχανισμός Ανάκαμψης & Ανθεκτικότητας, Μηχανισμός Δίκαιης Μετάβασης).

Για οποιοδήποτε ελληνικό σχέδιο αναδασώσεων*, με σεβασμό στις εθνικές και ευρωπαϊκές στρατηγικές, προτείνονται τα παρακάτω:

1. Διατήρηση και ενίσχυση σε μια αναδασωτέα έκταση του μοντέλου της πολυλειτουργικότητας, υπό το πρίσμα της ρετρο-καινοτομίας και της φιλικής προς το περιβάλλον διαχείρισης
2. Επιλογή μόνο ενδημικών δασικών ειδών σε επίπεδο χώρας, με ισχυρές ενδείξεις για προσαρμογή σε κλιματική αλλαγή
3. Άμεσα διασύνδεση σε σχεδιασμό και διαχείριση των αναδασωτέων εκτάσεων στην πράξη και όχι τυπικά (γραφειοκρατία) των διαχειριστών με τις αντίστοιχες Δασικές & Αγροτικές Υπηρεσίες

*αναδάσωση (φυσική ή τεχνηκή) και φυτεύσεις

Έξυπνες φυτεύσεις για τη βιοποικιλότητα, το κλίμα και τις ορεινές και τις νησιωτικές κοινότητες

Κλιματική αλλαγή και προτεραιότητες της δασικής πράξης στις αναδασώσεις για την αποκατάσταση πολύ-λειτουργικών τοπίων

Σε χώρες με υψηλή βιοποικιλότητα όπως η Ελλάδα, η αποκατάσταση δασικών οικοσυστημάτων πρέπει να προσαρμόζεται στην οικολογία τους. Κάθε αποκατάσταση πρέπει να έρχεται ως απάντηση στην άρση της υποβάθμισης σε σύγκριση με ένα ιδανικό, αλλά εφικτό πρότυπο. Στην Ελλάδα, τα δάση σε γενικές γραμμές παρουσιάζουν σαφείς τάσεις ανόρθωσης και φυσικής αποκατάστασης, λόγω της ασκούμενης φυσικής δασοπονίας, της αποτελεσματικής προστασίας και της αύξησης των δασών ως αποτέλεσμα της εγκατάλειψης. Έτσι μεγάλης κλίμακας αναδασώσεις για την αύξηση της παραγωγής ξυλείας ή τη δέσμευση άνθρακα μάλλον δεν είναι εφικτές αφού πρακτικά όπου μπορεί να αναπτυχθεί δάσος αυτό συμβαίνει φυσικά.

Από την άλλη η προοπτική αυτή απειλείται από την κλιματική αλλαγή. Η δασοπονία πρέπει συνεπώς να προσαρμοστεί και οι δράσεις αποκατάστασης δεν αποτελούν εξαίρεση. Οδηγούν δε στην επιλογή στοχευμένων, συχνά μικρής κλίμακας δράσεων με προσεκτικά επιλεγμένα είδη και προελεύσεις που προάγουν τα μεσογειακά, πολυλειτουργικά δασικά τοπία. Έτσι θα διαφοροποιούνται τα προϊόντα, π.χ. με τον σχεδιασμό παραγωγής μη ξυλωδών προϊόντων, να γίνεται ισότιμος με του ξύλου (π.χ. μελισσοκομικά προϊόντα). Εξάλλου, η εκτιμώμενη μείωση της παραγωγικότητας θα μειώσει το δυνητικό λήμμα ενώ μια αύξηση του ξυλαποθέματος, που συχνά απαιτούν αυτά τα προϊόντα, είναι επιθυμητή. Οι προσαρμογές αυτές συνάδουν και με την επιδίωξη αύξησης των παρεχόμενων υπηρεσιών οικοσυστήματος από τα δάση, όπως η προστασία των εδαφών. Ταυτόχρονα, οι προσαρμογές αυτές θα αυξήσουν και τη δέσμευση άνθρακα. Πολλαπλοί στόχοι με στρατηγικές επεμβάσεις επιτεύχθηκαν και τη μεταπολεμική περίοδο, όταν οι στοχευμένες φυτεύσεις με σκοπό αντιδιαβρωτικούς και αντιπλημμυρικούς σκοπούς πέτυχαν και τη διατήρηση σημαντικών τύπων βλάστησης και ειδών.

Όπως σε όλους τους τομείς, έτσι και στον τομέα των δασών είναι σημαντικό να προωθείται και η προσαρμογή των συνδεδεμένων κοινωνικών ομάδων, εδώ κυρίως των ορεινών και νησιωτικών κοινοτήτων. Αυτές πρέπει να είναι οι φυσικοί φορείς της προσαρμογής και οι κύριοι υποδοχείς της οικονομικής και επιστημονικής στήριξης.

Στην Ευρώπη οι προσεγγίσεις αυτές περιγράφονται πρόσφατα ως κλιματικά έξυπνη δασοπονία. Στην Ελλάδα μια μεσογειακή χώρα με παράδοση αιώνων στη διατήρηση πολυλειτουργικών τοπίων από τις ορεινές και νησιώτικες κοινότητες, περιγράφηκε στη Εθνική Στρατηγική για τα Δάση ως μεσογειακή δασοπονία.

Πως δουλεύει το πρόγραμμα FAO-GIAHS

1. Σε παγκόσμιο επίπεδο με την αξιολόγηση, την επιλογή και την ένταξη των περιοχών στα «Παγκόσμια Σημαντικά Συστήματα Αγροτικής Κληρονομιάς» (Οργανισμός F.A.O.-GIAHS) με την προώθηση των προϊόντων τους σε διεθνείς αγορές μέσω ειδικού εμπορικού σήματος (GIAHS label).
2. Σε εθνικό επίπεδο, με τη δημιουργία θεσμικών και κανονιστικών μηχανισμών για την ορθολογική διαχείριση και διαφύλαξη βιώσιμων αγροτικών συστημάτων.
3. Σε τοπικό επίπεδο, με την ενδυνάμωση των συλλογικών τοπικών κοινοτήτων, την τεχνική υποστήριξη στην παραγωγή και προώθηση των παραδοσιακών γεωργικών προϊόντων και πρακτικών παρέχοντας οικονομικά κίνητρα για τη βιωσιμότητάτους.

Συστήματα FAO-GIAHS: Προγράμματα τοπικής ανάπτυξης σε απομακρυσμένες αγροτικές περιοχές που συνδυάζουν την παραδοσιακή γεωργία και τέχνη, την αρχιτεκτονική, τη μορφολογία, την οικολογία, και τον πολιτισμό.

Παγκόσμια
Συστήματα
Αγροτικής
Κληρονομιάς
(FAO GIAHS)-Νέα
Αγροτική Πολιτική
για την ανάπτυξη
αγροτικών
ορεινών,
ημιορεινών και
νησιωτικών
περιοχών μέσα
από την παραγωγή
αγροτικών τοπικών
προϊόντων με
παραδοσιακές
τεχνικές

Ο Οργανισμός Τροφίμων και Γεωργίας (FAO) των Ηνωμένων Εθνών, μαζί με τους εθνικούς εταίρους-μέλη του, προσανατολίζεται να βρει βιώσιμες λύσεις με γνώμονα την εκθετική αύξηση του πληθυσμού μέχρι το 2050 και συνεπώς, τη σταδιακή έλλειψη των τροφίμων. Έχοντας ως βάση τους πυλώνες της Agenda 2030, προκειμένου τα κράτη μέλη του να επιλέξουν τις περιοχές εκείνες οι οποίες επιβίωσαν στον χρόνο (καλλιέργεια τοπικών ποικιλιών γεωργικών προϊόντων με τοπικές πρακτικές και τεχνογνωσία) και να τις αναγνωρίσει ως «Παγκόσμια Σημαντικά Συστήματα Ιδιαίτερης Αγροτικής Κληρονομιάς»

Το πρόγραμμα FAO-GIAHS έχει σαν στόχο τον εντοπισμό, την υποστήριξη και τη διασφάλιση των γεωργικών εκείνων συστημάτων τα οποία διατηρούν τη βιοποικιλότητα και τους γενετικούς πόρους στη γεωργία και στα προϊόντα της χρησιμοποιώντας τη πατροπαράδοτη τεχνογνωσία και αναδεικνύοντας την νέα βιώσιμη ανάπτυξη μειονεκτικών περιοχών, τον κοινωνικό ιστό των νέων αγροτών, τις ιδιαίτερες τοπικές καλλιέργειες και προϊόντα, τον πολιτισμό, τον τουρισμό και το φυσικό περιβάλλον της περιοχής.

Σε παγκόσμια κλίμακα, τα γεωργικά συστήματα αναδεικνύονται με την ανάπτυξη των μοναδικών και ανθεκτικών γεωργικών προϊόντων του τόπου, τη διατήρηση της αυτόχθονης συλλογικής, οικογενειακής και πατροπαράδοτης τεχνογνωσίας, την παραγωγή των προϊόντων με ασφαλή και ήπια ενέργεια, τη προβολή της ιστορίας και λαογραφίας του τόπου, της βιοποικιλότητας και των οικοσυστημάτων της περιοχής, την τουριστική και αειφόρο ανάπτυξη. Με ασφαλή και αειφόρο παραγωγή γεωργικών αγαθών και υπηρεσιών, διασφαλίζεται η γεωργική αειφόρος παραγωγή και το εμπόριο για εκατομμύρια, μικρής κλίμακας, αγροτικές κοινότητες και, συνεπώς, προσφέρει μια βιώσιμη κληρονομιά προς όφελος και των μελλοντικών γενεών.

Από το 2005, διαμορφώθηκαν και διατηρήθηκαν από τον FAO-GIAHS 62 γεωργικά συστήματα και τοπία σε 22 χώρες από γενεές αγροτών και κτηνοτρόφων με βάση ποικίλους φυσικούς πόρους, χρησιμοποιώντας τοπικά προσαρμοσμένες πρακτικές διαχείρισης. Με βάση την τοπική γνώση και εμπειρία, αυτά τα έξυπνα γεωργικά συστήματα αντικατοπτρίζουν την ιστορική εξέλιξη της ανθρωπότητας, την ποικιλομορφία των γνώσεων της και τη βαθιά σχέση της με τη φύση.

Σύνοψη συμπερασμάτων και προτάσεις για παραγωγικές αναδασώσεις και αγροδασικά οικοσυστήματα

Η αντιμετώπιση των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής και της απώλειας της βιοποικιλότητας απαιτεί ουσιαστική αλλαγή πολιτικών στον αγροτικό και δασικό τομέα, όπου τα αγροδασικά συστήματα μπορούν να παίξουν κρίσιμο ρόλο.

Η επιστημονική επιτροπή του Πράσινου Ινστιτούτου σε συνέχεια των τριών επιστημονικών ημερίδων που διοργάνωσε, συνοψίζει και συνθέτει παρακάτω τα σχετικά πορίσματα τους, αναφορικά με τις αυξημένες απειλές που προβλέπεται να αντιμετωπίσει η χώρα από την κλιματική αλλαγή, τον κίνδυνο διάβρωσης και ερημοποίησης μεγάλου ποσοστού των εδαφών της, αλλά και την δυνατότητα αντιμετώπισης των επιπτώσεων αυτών άμεσα με επιλεκτικές αναδασώσεις κτηνοτροφικών, καρποφόρων και μελισσοκομικών δέντρων, με στόχο την προστασία, αποκατάσταση και ανόρθωση των αγροδασικών τοπίων της Ελλάδας, αλλά και τη δημιουργία νέων, τόσο στην χώρα μας όσο και στην Ευρώπη.

Βασικό πόρισμα των τριών ημερίδων είναι το εξής:

Η σταδιακή μεταπολεμική μετατροπή της πλειάδας των υπαρχόντων αγροδασικών συστημάτων σε αμιγώς κτηνοτροφικά, δασικά ή γεωργικά, η οποία στηρίχθηκε στην πολιτική και χρηματοδοτική διάκριση μεταξύ γεωργίας, κτηνοτροφίας και δασοπονίας, αποτελεί σημαντικό παράγοντα υποβάθμισης της βιοποικιλότητας και μείωσης της ανθεκτικότητας των αγρο-οικοσυστημάτων στην κλιματική αλλαγή την ερημοποίησης και διάβρωσης. Η κατάσταση αυτή θα πρέπει να αντιστραφεί σήμερα, λόγω του επείγοντος χαρακτήρα της ανάγκης προετοιμασίας της χώρας για τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής. Απαιτούνται έτσι νέες αγροτικές, κτηνοτροφικές και δασικές πρακτικές και διεπιστημονικές προσεγγίσεις και πολιτικές ώστε **τα αρχαία πολυλειτουργικά αγροδασικά οικοσυστήματα να ξαναγίνουν οικονομικά βιώσιμα**, να αντιμετωπιστεί η εγκατάλειψη τους και να δοθούν κίνητρα για την παραγωγή καινοτόμων τοπικών ποιοτικών προϊόντων.

Διακηρυγμένος στόχος της Ε.Ε. είναι η φύτευση, μέχρι το 2030, επιπλέον 3 δισεκατομμυρίων δέντρων, ενώ του ΥΠ.ΕΝ. η αναδάσωση 500.000 στρεμμάτων σε όλη τη χώρα για την αποκατάσταση και προσαρμογή των δασικών οικοσυστημάτων στις επιπτώσεις της

κλιματικής αλλαγής. Η πρόταση του Πράσινου Ινστιτούτου εξειδικεύει και διευρύνει αυτόν τον προσανατολισμό διατυπώνοντας προτάσεις άμεσης εφαρμογής, προβάλλοντας ενδεικτικά κάποια καλά παραδείγματα που παρουσιάστηκαν από την επιστημονική κοινότητα στις τρεις ημερίδες και προτείνει την επέκταση των αναδασώσεων με παραγωγικά δέντρα, χρησιμοποιώντας κατάλληλα κτηνοτροφικά, καρποφόρα και μελισσοκομικά φυτά και δέντρα της ελληνικής χλωρίδας¹ με τριπλό στόχο:

1. να αντιμετωπίσουν ικανοποιητικά την ερημοποίηση, τη διάβρωση και γενικότερα την υποβάθμιση των εδαφών, ιδιαίτερα στα καταρρέοντα αγροδασικά τοπία των νησιών
2. να βοηθήσουν τις προσπάθειες ανάσχεσης της απώλειας της βιοποικιλότητας και
3. να έχουν μια παράλληλη συμβολή και όφελος στην τοπική οικονομία

Με τον τρόπο αυτό οι τοπικές κοινότητες μπορούν **να μετατραπούν σε υποστηρικτές και θεματοφύλακες** των αναγκαίων δράσεων για τον μετριασμό των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής.

Ομόθυμη ήταν η πρόταση των συμμετεχόντων επιστημόνων **να επανασυσταθεί η Εθνική Επιτροπή για την Καταπολέμηση της Ερημοποίησης** για να συντάξει ένα επικαιροποιημένο **Εθνικό Σχέδιο Δράσης**, αφού το 49% της έκτασης της χώρας βρίσκεται κάτω από μέτριο και το 34% σε υψηλό κίνδυνο ερημοποίησης. Σημαντικό εργαλείο είναι τα **Διαχειριστικά Σχέδια Βόσκησης** και τα Διαχειριστικά Σχέδια των Προστατευόμενων Περιοχών του δικτύου **ΦΥΣΗ 2000** που θα προκύψουν από τις δρομολογημένες Ειδικές Περιβαλλοντικές Μελέτες και τα σχετικά Προεδρικά Διατάγματα. Τα παραπάνω χρειάζεται να αποτυπώσουν, μεταξύ άλλων, και το σημαντικό ποσοστό της μικτής αγροδασικής χρήσης της γης και να αποτελέσουν βασικά **διυπουργικά εργαλεία στην αντιμετώπιση των δύο μεγαλύτερων προκλήσεων της εποχής μας:** της κλιματικής αλλαγής και της ανάσχεσης της απώλειας της βιοποικιλότητας, για τις οποίες τα αρχαία αυτά ανθρωπογενή οικοσυστήματα μπορούν να παίξουν καθοριστικό ρόλο.

¹ Για παράδειγμα, οι ειδικοί προτείνουν διεθνώς την χαρουπιά (*Ceratonia siliqua*) ως ένα κατάλληλο ενδημικό κτηνοτροφικό και μελισσοκομικό δασικό δέντρο της Ανατολικής Μεσογείου, το οποίο είναι λιγότερο εύφλεκτο, με καρπούς κατάλληλους για κτηνοτροφή, και το οποίο μπορεί να παράγει δεκάδες καινοτόμα προϊόντα <https://repository.incredibleforest.net/oppla-factsheet/20231>

Με τον τρόπο αυτό οι τοπικές κοινότητες μπορούν να μετατραπούν σε υποστηρικτές και θεματοφύλακες των αναγκαίων δράσεων για τον μετριασμό των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής.

Η Ελλάδα θα πρέπει να συμμετέχει ενεργά στις διεθνείς διεργασίες τηρώντας τις δεσμεύσεις της, όπως είναι η Σύμβαση για τη Βιοποικιλότητα (1992), η Σύμβαση για την Απερήμωση, η Σύμβαση για την Κλιματική Αλλαγή, αλλά και η θεσμοθετημένη Εθνική Στρατηγική για τα Δάση (2018-2028).

Ορισμένα μέτρα που χρειάζεται άμεσα να ικανοποιηθούν:

4. Να ενεργοποιηθεί και να αποτελέσει άξονα των αναδασώσεων το **δασικό υπομέτρο 8.2. του ΠΑΑ 2014-2020 για την εγκατάσταση και συντήρηση γεωργοδασικών συστημάτων**, που είναι επιτακτικό και αναγκαίο μέτρο για την ποιοτική αναμόρφωση της υπαίθρου σύμφωνα με το Άρθρο 23 του Ευρωπαϊκού Κανονισμού 1305/2013, που συνάδει με τους Ευρωπαϊκούς Στόχους για τα Δάση, καθώς και την θεσμοθετημένη Εθνική, και την υπό διαβούλευση, νέα Ευρωπαϊκή Στρατηγική για τα Δάση. Το μέτρο αυτό δεν έχει αξιοποιηθεί στη χώρα μας, σε αντίθεση με πολλές άλλες ευρωπαϊκές χώρες, και παρά το γεγονός ότι η Ελλάδα έχει ένα από τα υψηλότερα ποσοστά στην Ευρώπη με το 31.2% της χρησιμοποιούμενης γεωργικής γης να είναι αγροδασική (3η χώρα στην Ευρώπη μετά την Κύπρο με 40,1% και την Πορτογαλία με 31,8%) έχοντας μάλιστα μεγάλες δυνατότητες αύξησής της. Οι δασώσεις χρειάζεται να γίνουν **με προτεραιότητα σε ερημοποιημένα αγροτικά εδάφη, σε περιοχές με αναβαθμούς και σε οριακά παραγωγικά εδάφη**, ώστε να αυξηθεί η πρόσδοός τους και να υπάρχει οικονομικό κίνητρο επανα-καλλιέργειάς τους, με στοχευμένες φυτεύσεις παραγωγικών οπωροφόρων ή καρποφόρων ενδημικών δασικών δέντρων και θάμνων.
5. Να αξιοποιηθεί το **εγχώριο γενετικό δυναμικό ενδημικών δέντρων και θάμνων** (καρποφόρων και οπωροφόρων) με αξιοποίηση πολλαπλασιαστικού υλικού αυτοφυών ειδών με επιστημονική τεκμηρίωση και γενετικό χαρακτηρισμό, ιδιαίτερα όσων έχουν ισχυρές ενδείξεις για προσαρμογή στις τοπικές συνθήκες και στην κλιματική αλλαγή. Έτσι οι παραγωγικές αναδασώσεις θα συμβάλουν στην προστασία, διατήρηση και αύξηση της βιοποικιλότητας και, με κατάλληλη διαχείριση, στην υποστήριξη

της τοπικής κτηνοτροφικής και μελισσοκομικής παραγωγής και της ικανοποίησης της αυξανόμενης ζήτησης τοπικών ποιοτικών προϊόντων, άγριων φρούτων και καρπών. Για τον στόχο αυτό θα πρέπει **να οργανωθούν ειδικά φυτώρια**, αξιοποιώντας ενεργά ή και αδρανή δασικά φυτώρια της χώρας και ακολουθώντας το παράδειγμα της Κύπρου, όσο και τις δυνατότητες του ιδιωτικού τομέα με συνέργεια φυτωριούχων, επιστημόνων και ακαδημαϊκών ιδρυμάτων που επιθυμούν να συμβάλουν. Οι σποροπαραγωγικοί κήποι, οι τράπεζες γενετικού υλικού, οι κήποι προελεύσεων και κλώνων και η επεξεργασία - έλεγχος - πιστοποίηση του δασικού πολλαπλασιαστικού υλικού, αποτελούν θεμελιώδη και αναγκαία βήματα για να αποτελέσουν τα δασικά φυτώρια και χώρους διάσωσης του εγχώριου γενετικού υλικού, αλλά και να γίνουν παραγωγικά ώστε να ικανοποιούν τις επιτακτικές ανάγκες για αναδασώσεις με μεγαλύτερη ποικιλία φυτών, ιδιαίτερα των παραπάνω κατηγοριών και όχι μόνο εκείνων που χρησιμοποιούνταν μέχρι σήμερα.

Ειδικότερα, χρειάζεται άμεσα **να δημιουργηθεί και σποροπαραγωγή ενδημικών ψυχανθών** αντί να γίνεται εισαγωγή ξενικών ειδών σε προγράμματα εμπλουτισμού του εδάφους και να τεθεί στόχος αναβλάστησης της υποβαθμισμένης γης (που μπορεί να συμβάλει στη δέσμευση από 90 έως 150 τόνων άνθρακα ανά στρέμμα σε 30 έτη), γεγονός που θα διευκολύνει σε μεγάλο βαθμό τις γενικότερες πολιτικές για την καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής.

6. Να αντιμετωπίζονται **οι αναβαθμίδες (ξερολιθιές) ως «πράσινη υποδομή» προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή**. Δυστυχώς παρόλο που το 2018 οι ξερολιθιές εντάχθηκαν στην Άυλη Πολιτιστική Κληρονομιά της UNESCO, οι εγκαταλειμμένες αναβαθμίδες συνεχίζουν να καταστρέφονται από τα κτηνοτροφικά ζώα και η κατάρρευσή τους προκαλεί ήδη τεράστια απώλεια εδαφών, διάβρωση και ερημοποίηση, αφού δεν υπάρχει ακόμη συνεκτική πολιτική διάσωσής τους. Ο στόχος της προστασίας και διατήρησής τους χρειάζεται να συνοδευτεί με τον στόχο της παραγωγικής επανάχρησής τους. Αυτοί οι δυο στόχοι μπορούν να υπηρετηθούν άριστα από τη νέα ΚΑΠ και μάλιστα με ειδικά μέτρα προστασίας, συντήρησης και αποκατάστασης που συνδυαστικά μπορεί να λάβουν ΥΠ.ΕΝ. και ΥΠ.Α.Α.Τ.
7. Να θεσμοθετηθούν **νέα καινοτόμα εργαλεία χρήσης γης** όπως είναι: (1) η συμμε-

τοχική επιστασία γης και (2) τα Παγκόσμια Συστήματα Σημαντικής Αγροτικής Κληρονομιάς του ΟΗΕ (FAO-GIAHS) και (3) η αγροτική γη Υψηλής Φυσικής Αξίας, τα οποία αξιοποιούν τα αγροτικά προϊόντα και την παραδοσιακή παραγωγή τους σε ημιορεινές, ορεινές και νησιωτικές περιοχές.

8. Να υλοποιηθεί το προτεινόμενο πρόγραμμα του ΥΠ.Α.Α.Τ. για την συντήρηση των 250 ήδη υπαρχόντων **υδρομετεωρολογικών σταθμών και να αυξηθούν αυτοί σε 400** για την αποτελεσματική κλιματική παρακολούθηση και την εφαρμογή επιλεκτικής γεωργίας ακριβείας για έγκαιρη πρόβλεψη και αντιμετώπιση φυσικών καταστροφών και εξοικονόμηση μεγάλων κονδυλίων αποζημιώσεων (χαλάζι, πλημμύρες κλπ). Επιπλέον χρειάζεται ανάπτυξη καινοτόμων συστημάτων πρόβλεψης-παρακολούθησης του πολύ-παραγοντικού και χωροχρονικού φαινομένου της ερημοποίησης με κατάλληλους δείκτες (140 μεταβλητές), καθώς και η δημιουργία **Ψηφιακού Χωρικού Αποθετηρίου δεδομένων απογραφής Φυσικών Πόρων**, όπως εδάφους, βλάστησης, κλίματος, στην ενδεδειγμένη κλίμακα λεπτομέρειας. Ακόμη πρώτος στόχος χρειάζεται να είναι ο προσδιορισμός **ζωνών βιώσιμης παραγωγής** εφαρμόζοντας σύγχρονες μεθόδους **αγροκλιματικής ταξινόμησης** με χρήση τηλεπισκόπησης και Γεωγραφικών Συστημάτων Πληροφοριών (ΓΣΠ), και δεύτερον, ένα βέλτιστο σχέδιο αγροτικής παραγωγής.

Ορισμένα καινοτόμα μέτρα που χρειάζονται πολιτική απόφαση για τη δρομολόγησή τους:

1. Η παραδοσιακή Μεσογειακή δασοπονία, που εμπεριέχει την αγροδασοπονία, χρειάζεται να αναγνωριστεί ως η **κλιματικά έξυπνη δασοπονία της Μεσογείου**. Η Ελλάδα χρειάζεται να προωθήσει μαζί με τις αναδασώσεις και τα αγροδασικά συστήματα μέσω των υφιστάμενων Στρατηγικών Σχεδίων της ΚΑΠ (Άξονας 2- Δασικά μέτρα), του Ταμείου Συνοχής, του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων, του Προγράμματος LIFE, του Προγράμματος Horizon Europe και των νέων χρηματοδοτικών εργαλείων της Πράσινης Συμμαχίας, του Μηχανισμού Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας και του Μηχανισμού Δίκαιης Μετάβασης καθώς και της νέας οικολογικής πλατφόρμας για τον οικολογικό προσανατολισμό των πόλεων, ακολουθώντας την Ευρωπαϊκή Στρατηγική τόσο για τα Δάση όσο και για τη βιοποικιλότητα. Χρειάζεται να δοθεί ακόμη μεγαλύτερη έμφαση στην ανάδειξη και προώθηση των **Μη Ξυλωδών Δασικών Προϊόντων** με ειδικά μέ-

τρα στα Διαχειριστικά Σχέδια των Δασών όπως για το μέλι (το 70% του οποίου παράγεται στα δάση), τα μανιτάρια και τις τρούφες, τις ρητίνες, το αλεύρι βελανιδιών, τα κουκουνάρια, τα κάστανα και τα αρωματικά και φαρμακευτικά φυτά κ.α. Η έρευνα και η αξιοποίηση της ρετρο-καινοτομίας με τέτοια προϊόντα χρειάζεται να αποτελέσει στρατηγική κατεύθυνση για το μέλλον. Η κατάλληλη εφαρμογή δασοκομικών χειρισμών και οι στοχευμένες φυτεύσεις που θα εισάγουν την **πολυλειτουργικότητα των δασών και την αγροδασοπονία** μπορούν να γίνουν έτσι κοινωνικά αποδεκτές στην προσπάθεια αύξησης της ανθεκτικότητάς τους στην κλιματική αλλαγή και την **συμμετοχή των πολιτών** σε δράσεις προστασίας τους.

2. Η χώρα μας πρέπει να δώσει ιδιαίτερη σημασία στα απαιτούμενα **διαχειριστικά σχέδια της νέας ΚΑΠ** όπου για πρώτη φορά το έδαφος, η διάβρωση και η οργανική ύλη αποτελούν μετρήσιμα μεγέθη, ειδικότερα αφού η διάβρωση του εδάφους, η μείωση του διαθέσιμου ύδατος και η χημική υποβάθμιση του εδάφους συντελούν στην αύξηση της συμμετοχής του στο φαινόμενο του θερμοκηπίου που αφορά έως και το 25% των συνολικών εκπομπών.
3. Οι **φυσικοί βοσκότοποι που αντιπροσωπεύουν τον μεγαλύτερο φυσικό πόρο της χώρας** έχουν σε μεγάλο βαθμό υποβαθμιστεί παραγωγικά και οικολογικά, ιδιαίτερα σε άνυδρες και ημι-άνυδρες περιοχές. Η **αναγέννηση των βοσκήσιμων εκτάσεων** με στόχο την αειφορία θα πρέπει να συνοδεύεται από μια νέα αντίληψη και μέτρα διαχείρισης και οικονομικής στήριξης, ώστε να αντιμετωπιστούν κυρίως η διάβρωση, η ερημοποίηση, η εγκατάλειψη και η μείωση της βιοποικιλότητας των εδαφών, όπως είχε προβλεφθεί στο ΠΑΑ 2014-2020 για την «Περιβαλλοντική αποκατάσταση υποβαθμισμένων βοσκοτόπων» και με συγκεκριμένα μέτρα (που θα διασφαλίζουν ότι η βοσκοφόρτωση θα ισούται με την βοσκοϊκανότητα) για να εξασφαλίζεται η αειφορία και ειδικότερα με:
  - την αντιμετώπιση της **υπερβόσκησης** ως σημαντικού παράγοντα ερημοποίησης, ιδιαίτερα στα νησιά του Αιγαίου, όπου η εκτατική κτηνοτροφία ασκείται ασύδοτα και αποτελεί κύριο παράγοντα καταστροφής, μεταξύ άλλων, και των αναβαθμίδων, καθώς και της υποβόσκησης σε ορεινές περιοχές που απειλούνται άμεσα από μέγα-πυρκαγιές εξαιτίας της συσσώρευσης μεγάλου όγκου βιομάζας

- τη δημιουργία πολιτικών στήριξης της **εκτατικής και μετακινούμενης κτηνοτροφίας** (η τελευταία περιλαμβάνεται επίσης στον κατάλογο της Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς της UNESCO) με αξιοποίηση των φιλοπεριβαλλοντικών πτυχών της, καθώς και της ευζωίας των ζώων και με μία συγκροτημένη στρατηγική για την εξασφάλιση της βιωσιμότητάς της δια μέσου της πιστοποίησης και προώθησης των ιδιαίτερων προϊόντων που παράγονται από αυτή
  - την υιοθέτηση πρακτικών εποχικής βόσκησης με διαφορετικά ζώα και **μίξης συστημάτων βόσκησης, την αποφυγή της μετατροπής της εκτατικής προβατοτροφίας σε ημι-εντατική βοοτροφία**, ιδιαίτερα στις ορεινές περιοχές, καθώς και την υιοθέτηση πρακτικών όπως οι ηλεκτρικοί φράκτες για τον έλεγχό της
  - την υλοποίηση **παραγωγικών αναδασώσεων** με δέντρα και θάμνους και την αποκατάσταση, αξιοποίηση και δημιουργία νέων δασολιβαδικών συστημάτων, ώστε να μειώνεται η εποχική έλλειψη βοσκήσιμης ύλης
  - την αξιοποίηση **αυτόχθονων φυλών ζώων βοσκής** που είναι ανθεκτικές στην κλιματική αλλαγή και μπορούν να δώσουν υψηλής ποιότητας μοναδικά προϊόντα. Απαιτείται ενίσχυση των τοπικών φυλών και πολιτικές αποθάρρυνσης της αντικατάστασής τους με ξενικά είδη στην εκτατική κτηνοτροφία.
4. Θα πρέπει να επικρατήσει η αντίληψη της **δυναμικής σχέσης μεταξύ της βιοποικιλότητας, των ανθρωπογενών οικοσυστημάτων και των παραδοσιακών αγροτικών δραστηριοτήτων**, όπως της μελισσοκομίας, της κτηνοτροφίας, αλλά και σύγχρονων υπηρεσιών, όπως της αναψυχής και να δημιουργηθούν νέα πρότυπα πολυλειτουργικής διαχείρισης. Σε αυτό χρειάζεται να συμβάλουν τα Διαχειριστικά Σχέδια Βόσκησης όσο και τα Διαχειριστικά Σχέδια των Προστατευόμενων Περιοχών του δικτύου ΦΥΣΗ 2000 με στόχο:
- την υλοποίηση πολιτικών και την εφαρμογή συνεκτικών κινήτρων αξιοποίησης, ανόρθωσης και επαναχρησιμοποίησης οικονομικά οριακών γαιών, καθώς και εγκαταλειμμένων αγροτικών εκτάσεων που δασώθηκαν πρόσφατα με εφαρμογή κατάλληλων κινήτρων διατήρησης ή επανα-καλλιέργειας και **αντικινήτρων εγκατάλειψης**

- την δημιουργία «**κριτηρίου βιοποικιλότητας**» με την κατανομή πόρων και πιστώσεων στις εκτάσεις και εκμεταλλεύσεις που στηρίζουν την υψηλότερη βιοποικιλότητα για την εξασφάλιση της οικονομικής βιωσιμότητάς τους
- οι **αλλαγές στις χρήσεις γης που προκαλούν οι ΑΠΕ** (α/γ και τα φ/β) σε περιπτώσεις γης υψηλής παραγωγικότητας και αρχαίων πολιτιστικών ορεινών και νησιωτικών τοπίων είναι ανεπίτρεπτες. Χρειάζεται ένα συνεκτικό σύστημα χωροθετήσεων που να μην έρχεται σε αντίφαση με άλλες θεσμοθετημένες πολιτικές δημιουργώντας ένα ξεκάθαρο επιχειρηματικό τοπίο με προτεραιότητα την παραγωγή ενέργειας για την κάλυψη τοπικών αναγκών και την εξοικονόμηση ενέργειας στον αγροτικό τομέα.

5. Η **νέα ΚΑΠ θα πρέπει να ενισχύει τη στήριξη της μικρής αγροτικής παραγωγής και της τοπικής κατανάλωσης που έχει και το ελάχιστο αποτύπωμα άνθρακα**. Η πολιτική μείωσης του περιβαλλοντικού αποτυπώματος υπηρετείται εάν υπάρχει τοπική κατανάλωση της τοπικής παραγωγής και αν ευνοείται και στηρίζεται η μικρή παραγωγή στις ορεινές και νησιώτικες περιοχές που καταρρέουν από την εγκατάλειψη των οριακά αποδοτικών εκτάσεων, δυο μικρά αλλά κρίσιμα μεγέθη για την υποστήριξη των σχεδίων της αντιμετώπισης της κλιματικής αλλαγής και της κοινωνικής συνοχής. Τέτοιες δυνατότητες παρέχει και η ένταξη επιλεγμένων αγροτικών περιοχών στο πρόγραμμα του **FAO «Παγκόσμια Συστήματα Ιδιαίτερης Αγροτικής Κληρονομιάς (GIAHS)»** που στοχεύει στη διατήρηση τοπικών καλλιεργειών και πατροπαράδοτων τεχνικών με ανταποδοτική πολύμορφη ανάπτυξη στην παγκόσμια αγορά, που χρειάζεται να προχωρήσει άμεσα όπως με τα μαστιχοχώρια της Χίου, την σηροτροφία με τα κουκουλόσπιτα του Σουφλίου στον Έβρο και για τις άλλες 32 περιοχές με τοπικά προϊόντα και παραδοσιακή τεχνογνωσία που βρίσκονται υπό εξέταση.

6. Η Ελλάδα θα πρέπει να εξειδικεύσει τη νέα ΚΑΠ ώστε να προωθείται η **ποικιλομορφία αγροτικών τοπίων και δομών** με μετρήσιμους περιβαλλοντικούς στόχους όπως: (1) τη διατήρηση του περιβαλλοντικού κεφαλαίου ολόκληρων περιοχών και (2) τη μείωση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων των εντατικών πρακτικών.

7. Τα **κριτήρια ποιότητας και πιστοποίησης** θα πρέπει να συμπεριλάβουν επιπλέον κριτήρια, όπως της διατήρησης των λεγόμενων «δημοσίων αγαθών» (και να περιλαμβάν-

νουν την προσαρμογή σε κλιματικές μεταβολές), με συστηματική μέριμνα ώστε, εκτός της δημιουργίας τοπικών ετικετών σήμανσης να υπάρξει και πιστοποίηση διαδικασιών και υπηρεσιών, όπως και της ασφάλειας κατά τη διάρκεια της παραγωγής με πιστοποιήσεις τύπου ISO and HACCP, αλλά και για περιβαλλοντικές πρακτικές για τη **σύνδεση της ποιότητας «περιοχής» με την ποιότητα «παραγωγής»** που θα αφορούν και στην υλοποίηση της Στρατηγικής «Από το αγρόκτημα στο πιάτο» (“From farm to fork”)

8. Η υποβάθμιση της γης θα πρέπει να αντιμετωπίζεται ως ένα κοινωνικό πρόβλημα ενώ η **αιεφορική διαχείρισή** της, όπως και η διαχείριση της βιοποικιλότητας και η ανάσχεση απώλειάς της, που αφορά και τη διατήρηση των αγροδασικών γενετικών πόρων, των αυτόχθονων ζώων και των τοπικών ποικιλιών, αλλά και των τοπικών πολιτισμικών πρακτικών και τοπίων, θα πρέπει να θεωρούνται **μη αναλώσιμο Εθνικό κεφάλαιο**.

✿ Εκτός από την διάσωση και αποκατάσταση των αρχαίων αγροδασικών τοπίων της χώρας που απειλούνται είτε από την εγκατάλειψη είτε από την εντατικοποίηση, υπάρχουν ευρείες **δυνατότητες εγκατάστασης σύγχρονων αγροδασικών συστημάτων** στη χώρα μας για οικονομικούς και περιβαλλοντικούς σκοπούς, τόσο σε γεωργικές όσο και σε δασικές εκτάσεις, ειδικότερα στο πλαίσιο της ανάγκης μετριασμού των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής και της απώλειας της βιοποικιλότητας.

✿ Στις **γεωργικές εκτάσεις**, οι παραγωγικές αναδασώσεις αναμένεται να συμβάλουν αποφασιστικά στη βελτίωση του αγροτικού περιβάλλοντος στις άδενδρες πεδιάδες της χώρας, στην αύξηση του εισοδήματος των αγροτών και στην παραγωγή πολύτιμης τεχνικής ξυλείας υψηλής ποιότητας.

✿ Στις **δασικές εκτάσεις**, αναμένεται να συμβάλουν στη βελτίωση της παραγωγικότητας των δασικών βοσκοτόπων, στην αύξηση της ζωικής παραγωγής, στη μείωση του κινδύνου των πυρκαγιών και στην αύξηση της βιοποικιλότητας

✿ Στόχος είναι η **παραγωγή κλιματικά έξυπνων και καινοτόμων προϊόντων** με υψηλή προστιθέμενη αξία, με τη συμμετοχή ντόπιων αγροτών και επίτευξη της οικονομικής βιωσιμότητάς τους.

Υπερσύνδεσμοι των εκδηλώσεων:

Δελτία Τύπου, Ανακοινώσεις και Επιστολές

1^η εκδήλωση με θέμα:
«Παραγωγικές
αναδασώσεις για
την μελισσοκομία
την κτηνοτροφία
και την αναψυχή»

Πρόσκληση για την 1^η ημερίδα βλέπε εδώ:

<https://www.facebook.com/events/180741243527455/?ref=newsfeed>

Ανακοίνωση με τα συμπεράσματα της 1^{ης} ημερίδας:

«Επιστημονικές προτάσεις για τις μεγάλες δυνατότητες στην αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής: Υπάρχουν ρεαλιστικές και καινοτόμες διαχειριστικές λύσεις. Οι παραγωγικές αναδασώσεις στο επίκεντρο», βλέπε εδώ:

<https://bit.ly/3h6e1LW>

Δείτε ολόκληρο το οπτικοακουστικό υλικό της 1^{ης} ημερίδας καθώς και την συζήτηση που ακολούθησε εδώ:

<https://www.youtube.com/watch?v=HA8tcSpA0I4>

2^η εκδήλωση με θέμα:
«Εδαφική
ερημοποίηση-
διάβρωση και
παραγωγικές
αναδασώσεις»

Πρόσκληση για την 2^η ημερίδα βλέπε εδώ:

<https://www.facebook.com/GreenInstituteGreece/photos/a.511578128950702/3848120405296441/>

Ανακοίνωση με τα συμπεράσματα της 2^{ης} ημερίδας:

«Σε διεπιστημονική διαπανεπιστημιακή συνάντηση για χάραξη πολιτικής εξελίχθηκε η ημερίδα για το ρόλο των παραγωγικών αναδασώσεων στην αντιμετώπιση της ερημοποίησης και της διάβρωσης. Να επανασυνδεθεί, μετά από 20 χρόνια απουσίας, η Ελλάδα με τον ΟΗΕ για την υλοποίηση της Σύμβασης για την Ερημοποίηση-Να επαναλειτουργήσει η Εθνική Επιτροπή για την Ερημοποίηση», βλέπε εδώ:

<https://bit.ly/3vM8u0Z>

Δείτε ολόκληρο το οπτικοακουστικό υλικό της 2^{ης} ημερίδας καθώς και την συζήτηση που ακολούθησε εδώ:

<https://www.youtube.com/watch?v=akqLxuodvQM>

3^η εκδήλωση με θέμα:
«Κλιματική αλλαγή,
παραγωγικές
αναδασώσεις
και οι πόροι
του Ταμείου
Ανάκαμψης και
Ανθεκτικότητας»

Πρόσκληση για την 3^η ημερίδα βλέπε εδώ:

<https://www.facebook.com/events/1161657624293351/?ref=newsfeed>

Ανακοίνωση με τα συμπεράσματα της 3^{ης} ημερίδας:

«Η αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής απαιτεί ουσιαστική αλλαγή πολιτικών για τα αγροδοσικά συστήματα. Δεκαπέντε απαραίτητες κατευθύνσεις χρηματοδότησης μέχρι το 2027», βλέπε εδώ: <https://bit.ly/3h26fmd>

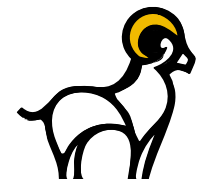
Δείτε ολόκληρο το οπτικοακουστικό υλικό της 3^{ης} ημερίδας καθώς και την συζήτηση που ακολούθησε εδώ:

<https://www.youtube.com/watch?v=pR-qmB7lbd4>

Επιστολή του Πράσινου Ινστιτούτου προς τους υπουργούς Γεωργίας και Περιβάλλοντος με τα επιστημονικά συμπεράσματα τριών επιστημονικών ημερίδων, βλέπε εδώ:

<https://bit.ly/3ekXTnV>

Με το βιβλίο αυτό ο αναγνώστης, χωρίς να είναι ειδικός, έχει την ευκαιρία να διεισδύσει σε έναν γνωστό κόσμο, αυτόν του δάσους, της κτηνοτροφίας, των καρποφόρων δέντρων και φυτών, των αναβαθμίδων και γενικά του ελληνικού τοπίου μέσα από απλές, κατανοητές και εφαρμόσιμες προτάσεις για την αντιμετώπιση σημαντικών παραγωγικών αδιεξόδων και προβλημάτων της μεταπολεμικής περιόδου, με την ταυτόχρονη αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής.

Τα συμπεράσματα από τις τρεις επιστημονικές ημερίδες που διοργάνωσε το Ευρωπαϊκό Πράσινο Ίδρυμα (Green European Foundation-GEF) και το Πράσινο Ινστιτούτο είναι ότι οι ευκαιρίες, που δίνονται με την νέα αναθεωρημένη Κοινή Αγροτική Πολιτική και το Σχέδιο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας 2021-2027, δεν πρέπει να χαθούν.

Contact us:

GREEN EUROPEAN FOUNDATION

GREEN EUROPEAN FOUNDATION
Rue du Fossé 3, L-1536 Luxembourg
Brussels Office: Mundo Madou,
Avenue des Arts 7-8, 1210 Brussels

t: +32 2 329 00 50

e: info@gef.eu

Connect with us:

Visit our website to find out more about us

 gef.eu

Follow our social media to stay informed about our latest activities and events taking place all over Europe

 [GEF_Europe](#)

 [GreenEuropeanFoundation](#)

 [GEF_Europe](#)